

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR KULTURVÅRD

TEXTILKONSERVERING I SVERIGE

140 år av utveckling, avveckling och motivering

Ylva Persson

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen med huvudområdet kulturvård med inriktning mot konservering

2020, 180 hp

Grundnivå

2020:29

TEXTILKONSERVERING I SVERIGE
140 år av utveckling, avveckling och motivering

Ylva Persson

Handledare: Anneli Palmsköld

Examensarbete 15 hp
Konservatorprogram, 180 hp

Program in Integrated Conservation of Cultural Property
Graduating thesis, BA/Sc, 2020

By: Ylva Persson
Mentor: Anneli Palmsköld

Textile Conservation in Sweden, 140 years of increase and decrease in the progress and justification of conservation treatment.

ABSTRACT

In this thesis I have asked the question how the textile conservation have changed from the late 19th century to the practice conservators pursue today. Textile conservation has during these 140 years transformed from a household chore to an activity that now take place in a lab or a workshop. The progress from 19th to 21st Century has gone back and forth between gentle care for the object and a thorough cleaning and restauration with the intent of making the object more aesthetic. After 1975 the term minimal intervention was introduced, methods as wet cleaning was disputed and questions about ethics in conservation led to a code of ethics for all conservators. In the survey, that 16 Swedish textile conservators answered, I have seen a pattern showing that recently graduated conservators are keener to analyse materials, to keep the patina and to question the depth of cleaning. While the more experienced conservators do not hesitate to clean, to retouch, or sew, but with fewer stiches than before. It became also quite clear that the question of which textile, that is in most need of conservation, does not have a right or wrong answer.

Title in original language: Textilkonservering i Sverige, 140 år av utveckling, avveckling och motivering
Language of text: Swedish
Number of pages: 40
Keywords: Textile conservation, conservation method, decision making, Sweden,

ISSN 1101-3303
ISRN GU/KUV—20/29--SE

Förord

Tack till vänner och familj som stöttat mig och kommit med uppmuntring och handfasta tips när jag för förtioelfte gången ringt om teknikaliteter eller hotat med att kasta ut datorn genom fönstret.

Tack Covid-19 för att du satte mig i frivillig isolering, och fick mig att förändra upplägget på uppsatsen. Annars hade den här texten handlat om något helt annat och tagit betydligt längre tid att skriva.

Och ett särskilt tack till Anneli Palmsköld

Ordlista med förkortningar som förekommer i uppsatsen

NKF	Nordiska konservatorsförbundet
SFT	Svenska föreningen för textilkonservering
ICOM-CC	International Council of Museum, Committee for Conservation
ECCO	The European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ICOM	International Council of Museum
IIC	International Institute for Conservation
ICCROM	International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property
RAÄ	Riksantikvarieämbetet
SIS	Swedish Standards Institute
KML	Kulturmiljölagen
KAE	Kyrkoantikvarisk ersättning

Innehållsförteckning

1. Inledning	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Forsknings- och kunskapsläge	8
1.3 Problemformulering och frågeställningar	9
1.4 Syfte	9
1.5 Målsättning	10
1.6 Avgränsningar	10
1.7 Metod	10
1.8 Teoretisk referensram	10
1.9 Källmaterial och källkritik	11
2. Undersökning	12
2.1 Bakgrund	12
2.1.1 Konserveringshistoria	12
2.1.2 Utvecklingen av metoder för konservering	16
2.2 Aspekter och motiveringar för konservering	18
2.3 Metoder och källor för undersökning	20
2.3.1 Frågorna	20
2.3.2 Svaren	22
2.4 Resultat och analys	23
2.4.1 Vidareutbildning	23
2.4.2 Metoder och motiveringar idag	24
2.4.3 Rangordning från mest till minst behov av konservering	29
2.4.4 Skillnader som kommer med erfarenhet	31
2.4.5 Avveckling av metoder	31
3. Diskussion och slutsatser	33
3.1 Resultatet i förhållande till litteraturstudien av textilkonserveringens historia	33
3.2 Konserveringen idag	33
4. Vidare forskning	35
5. Sammanfattning	36
5.1 Illustrationsförteckning	37
5.2 Käll och litteraturförteckning	37
5.3 Bilagor	39
5.3.1 Missivbrev och enkät	
5.3.2 Enkät svar	

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Efter tre år på konservatorsprogrammet har jag börjat ställa mig frågor kring varför vi konserverar föremål på det sättet vi gör. Under min praktik i höstas blev det tydligt att konservering i museiverksamhet skiljer sig från den som görs i en privat ateljé. Aspekter och funktioner kan väga olika tungt, vilket i sin tur leder till olika val av metoder vid konserveringen. Exempelvis är det mer vanligt att privata ateljéer fokuserar på att bibehålla ett föremåls bruksfunktion medan museer oftare utför en preventiv konservering där de inte tar hänsyn till bruksfunktionen.

Kan det vara så att konserveringen är en produkt av sin samtid där det vi samlar in och bevarar avspeglar de värderingar vi har?

What we conserve is a statement of what we respect, who we are and who we wish to be. Conservation therefore not only sustains and refreshes the values of the past – giving us an understanding of where we have come from – but also reflects values for the present and the future.¹

Som jag tolkar citatet handlar konservering om respekt för ett föremål, men är det respekten som motiverar en konservering? Vad är det i så fall vi respekterar? Material, proveniens, patina, tiden som gått, kulturhistoriskt värde eller personen som ägt föremålet?

1.2. Forsknings- och kunskapsläge

Hur konserveringen utvecklats och var den står idag är återkommande frågor för konservatorer. 2017 hade NKF-s en temadag där en av frågorna som lyftes var konservatorns roll i samhällsdebatten, där det framkom att bilden konservatorer har av sig själva sällan stämmer överens med allmänhetens uppfattning. Några vanliga missuppfattningar är att konservatorer bara kokar sylt, stoppar upp döda djur eller tvättar tavlor. Idag arbetar konservatorer mer och mer med att synliggöra yrket och det utförda arbetet via både socialmedia och i utställningar på museum, dessutom förväntas konservatorer ofta inta en roll som pedagog på guidade visningar. Enligt Jørgen Wadum², chefskonservator på Statens Museum for Kunst i Köpenhamn, är en av de största utmaningarna för dagens konservatorer att förhålla sig till yrkets vetenskapliga utveckling samtidigt som allmänhetens uppfattning ställer andra krav. Det har skett förändringar i sättet vi konservatorer ser på det vi gör och vad vi bör göra. Synen på damm är ett exempel på hur utvecklingen förändrats, där vi nu gör skillnad på att förhindra fortsatt nedbrytning och att ”städa” för den estetiska upplevelsens skull.

Sociologen Léonie Hénaut³ har skrivit om utvecklingen av konservatorsyrket i Frankrike under 1900-talet, där yrket delades in i *conservateur* som skrev åtgärdsförslag och *restaurateur* som utförde arbetet. Enligt Hénaut dominerades restauratorsyrket tidigt av kvinnor men det dröjde fram tills 1990-talet innan deras kompetens erkändes. I Eva

¹ Jones, S., & Holden, J (2008). *It's a Material World Caring for the Public Realm*. England: DEMOS. s. 15

² NKF-S (2017). *Conservation, konserveringens roll & framtid. Realia*. Stockholm: NKF-S. nr. 1, s. 7

³ Hénaut, L. (2008). *Montée en qualification et perte de contrôle. Les restaurateurs de tableaux et leurs documents de travail*. i A-M, Arborio (red) *Observer le travail*. La Découverte. Recherches. nr. 5, s. 95-112

Lundwalls bok *Den ljusskygga textilkonsten*⁴ beskrivs samma arbetsfördelning i den textila konserveringsateljén Pietas, där de manliga konservatorerna och antikvarierna gjorde bedömningar och kvinnliga konservatorsbiträden utförde arbetet.

Maria Brunskog & Johanna Nilsson⁵ har skrivit om konserveringsmetoder i Sverige under slutet av 1800-talet. De lyfter fram den tidiga ”fuskkonserveringen” och problematiken som uppstod då textilerna konserverades med fel material, fel metod eller av oerfarna utövare. Agnes Geijer & Anne Marie Franzén⁶ har också skrivit om vikten av kunskap om det textila materialet, då de kunnat påvisa att den bristande kunskapen hos konservatorer historiskt har haft förödande konsekvenser för de textila föremålen.

Hanna Jędrzejewska⁷ publicerade en text 1967 som tar upp den etiska problematiken inom textilkonserveringen. Då textilkonservering historiskt har setts som en syssla utförd av hemmafruar, syjuntor och hembygdsföreningar såg Jędrzejewska ett behov av att hitta en ram för en standardisering av hur och vem som fick utföra en konservering. Problemen med bristande etik har lett till att gemensamma etiska riktlinjer har skrivits för alla aktiva konservatorer. Senaste uppdateringen gjordes 2002 och diskussionerna om etik och en vidare professionalisering av yrket är frågor som fortfarande finns kvar på dagordningen. Idag diskuteras även vikten av samarbeten över landsgränser och mellan olika yrkeskategorier såsom antikvarier, historiker och ingenjörer.

1.3. Problemformulering och frågeställningar

Genom följande frågeställningar vill jag få en djupare förståelse för hur det kommer sig att vi konserverar textilerna på det sätt som vi gör idag.

- Hur har metoderna för textilkonservering i Sverige utvecklats från början av 1900-talet fram tills idag?
- Vilka metoder har utvecklats?
- Hur speglar motiveringen för och utvecklingen av konserveringsmetoder samtiden?
- Hur motiveras en konserveringsåtgärd idag? På vilka sätt skiljer sig motiveringarna och åtgärderna som gjordes i början av 1900-talet från de som görs idag?

1.4. Syfte

Uppsatsens syfte är att ta reda på hur metoder utvecklats, utvecklats och motiverats inom textilkonservering i Sverige från 1900-talet fram tills idag. Syftet är också att ta reda på om vi har ändrat oss i sättet vi motiverar konserveringar, sedan vi började kalla oss konservatorer. Jag kommer att undersöka vilka idéer och professionella uppfattningar om aktiva konserveringsåtgärder som ligger till grund för konservatorernas arbete idag. Inte vad eller hur åtgärder görs, utan hur olika metoder värderas av enskilda konservatorer.

⁴ Lundwall, E. (2003). *Den ljusskygga textilkonsten: textilkonservering under 1900-talet* (1. [uppl.] ed.). Stockholm: Riksantikvarieämbetet

⁵ Brunskog, M., & Nilsson, J. (2013). Restoration of flat textiles: ideological framework, ideas and treatment methods in Sweden before 1900. i I. Brajer & Nationalmuseet, & Centre for Art Technological Studies Conservation. (red.) *Conservation in the Nineteenth Century*. London: Copenhagen: Archetype Publications; In association with Nationalmuseet: CATS, Centre for Art Technological Studies and Conservation. s. 169-179

⁶ Geijer, A., & Franzén, A-M. (1975). Textile Conservation in Sweden. Problems and Practice. *Studies in Conservation: 1975 Stockholm Congress: Conservation in Archaeology and the Applied Arts*. nr. 20, s. 7

⁷ Jędrzejewska, H. (1967). *Ethics in conservation*. Stockholm: Kungl. konsthögskolan. Inst. för materialkunskap

1.5. Målsättning

Uppsatsen mål är att få en förståelse för hur det kommer sig att vi konserverar som vi gör idag. Vad det är som gör att vi väljer en viss metod för textilkonservering framför en annan och vad som ligger bakom motiveringen.

1.6. Avgränsningar

Uppsatsen kommer inte att fördjupa sig i enskilda metoder, förebyggande konservering eller värdera olika metoder utan fokus kommer ligga på hur metoder utvecklats, avvecklats och motiverats inom textilkonservering i Sverige.

1.7. Metod

För att få svar på frågorna om dagens konserveringsmetoder och bakomliggande motiveringar, har jag skickat ut en enkät med 10 frågor ut till de 51 medlemmarna som är anslutna till svenska föreningen för textilkonservering (SFT).

Genom en litteraturstudie av konserveringshandböcker, kurslitteratur för textilkonservatorer, avhandlingar och publikationer från kongresser kommer frågor om tidigare syn på konserveringsmetoder och bakomliggande motiv till aktiv konservering analyseras och jämföras med svaren från enkäten.

1.8. Teoretisk referensram

Uppsatsen är en jämförande studie av hur vi konserverar idag i förhållande till hur vi tidigare gjort, hur konserveringen förhåller sig till den tid vi lever i och hur dagens motivering förhåller sig till de motiveringar som gjordes i början av 1900-talet.

Uppsatsen är också en skildring av hur textilkonserveringen växt fram, från att ha varit en arbetsuppgift för hantverkskunniga kvinnor, en ”kvinnoyssla”, och vad den associationen gjort med dem som vill kalla sig textilkonservator idag.

Perspektiven som uppsatsen utgår ifrån är etik, profession och metod.

Vad det innebär att konservera etiskt och vilka konsekvenser idéerna om en etisk konservering fått för utförandet av en aktiv textilkonservering. I princip alla konserveringsböcker tar upp begreppet autenticitet och hur konservatorer bör förhålla sig till originalmaterial och ursprunglighet på ett etiskt sätt. Cornelius Holtorf⁸ har skrivit om det autentiska utifrån begreppet *pastness*, där vikten läggs på värdet av åldrandet hos ett objekt, men objektet i sig måste enligt Holtorf inte vara autentiskt utan kan ha åldrats mekaniskt genom manipulation. Liknande resonemang finns i texten av Diana Eastop⁹ där rollen ett objekt får på ett museum ofta bestäms utifrån ålder och proveniens. Men objekt utan proveniens har ofta fått en lägre status och en del museum har sållat bort och inte velat ta in föremål som saknat en bakgrundshistoria.

⁸ Holtorf, C. (2013). On Pastness: A Reconsideration of Materiality in Archaeological Object Authenticity. *Anthropological Quarterly*. vol. 86, nr. 2, s. 427-443

⁹ Eastop, D. (2011). Decisionmaking in conservation: determining the role of artefacts. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 277-283

Vad det innebär att ha en professionell hållning som konservator och vilken roll professionaliseringen av yrket har haft på utförandet av en textilkonservering. Efter andra världskriget grundades organisationer för att bevara det som fanns kvar av vårt gemensamma kulturarv och världen fick ett behov av en yrkeskår som kunde bevara objekt för framtida generationer. Under den senare delen av 1900-talet professionaliserades yrket genom gedigna utbildningar, institutioner, organisationer och riktlinjer. På Heritage Science Forum¹⁰ i höstas diskuterades det om möjligheterna till gemensamma laboratorier där konservatorer från hela världen skulle få möjlighet till att ta del av utrustning och analysmetoder, eftersom bevarandet av föremål för framtida generationer är en fråga som går att lösa genom samarbeten.

Vad det innebär att synen på metoder förändrats, vilka spår som kan urskiljas i utvecklingen och avvecklingen av metoder inom aktiv textilkonservering idag.

Under 1900-talet har konserveringsmetoder ifrågasatts och utvecklats, frågor om vad som är den bästa åtgärden, vem bestämmer vad som bör åtgärdas och hur åtgärden skall utföras diskuteras ständigt. Den utövande konservatorn, uppdragsgivaren och de internationella organisationerna är inte alltid överens.

Chris Caple¹¹, Salvador Muñoz-Viñas¹² och Barbara Appelbaum¹³ har alla tre skrivit om metoder för bästa möjliga konservering, med ett realistiskt mål, utan fördomsfull inställning och med minsta möjliga åverkan på föremålet. Går det att uppfylla de tre samtidigt och hur väl instämmer dagens konservering på dessa måttstockar?

1.9. Källmaterial och källkritik

Källmaterialet består av en enkät med tio frågor utskickade till 51 textilkonservatorer i Sverige. Totalt 16 svar lämnades in inom tidsramen 7 – 24 april, med en påminnelse den 18 april, vilket ger en svarsfrekvens på 31%. Svaren är fördelade mellan privat och offentlig sektor, är spridda i ålder, utbildningsgrad och i geografisk placering i landet så trots en låg svarsfrekvens ser jag resultatet som relativt tillförlitligt. Svaren som gavs är omfattande och i genomsnitt tog det en halvtimme för informanterna att besvara enkäten. Om den låga svarsfrekvensen kan skyllas på Covid-19 eller inte är svårt att svara på. Men att pandemin präglade uppsatsen är uppenbar då tillgången till litteratur och arkiv varit begränsad och biblioteken haft restriktiva öppettider. Litteraturen som finns publicerad om textilkonservering sträcker sig fram till tidigt 2000-tal men den vetenskapliga utvecklingen som skett under de senaste 20 åren har varit betydligt svårare att få fram. Detta har lett till att uppsatsen lagt stor tyngd på de svar som informanterna gett i enkäten.

¹⁰ Riksantikvarieämbetet (2020). Heritage Science Forum 2019, den 3-4 december 2019 i regi av RISE och RAÄ i Göteborg. *Konferensrapport från Riksantikvarieämbetet*. Visby: Riksantikvarieämbetet

¹¹ Caple, C. (2012). *Conservation Skills: Judgement, Method and Decision Making*. London: Taylor and Francis

¹² Muñoz-Viñas, S. (2012). *Contemporary Theory of Conservation*. London: Taylor and Francis

¹³ Appelbaum, B. (2007). *Conservation treatment methodology*. Oxford: Butterworth-Heinemann

2. Undersökning

2.1. Bakgrund

Konservering kan ses som ett ungt yrke eller ett av våra äldsta. Så länge som vi tillverkat föremål har vi även tagit hand om dem, men inte förrän på 1900-talet kom en specificerad utbildning som gjorde skillnad på hantverkare och konservator. I Danmark startade konservatorutbildningen under 1970-talet och tio år senare startade utbildningen i Sverige vid Göteborgs universitet.

Textil är ett material som alla har en relation till. Historiskt har textilier lappats och lagats, modellerats om, visats upp som ett tydligt signum på välfärd och överflöd och fram till den industriella revolutionen hade textilen ett högt ekonomiskt värde. Som Mechthild Flury - Lemberg¹⁴ har skrivit, så har textil alltid tillverkats för att användas, och därmed också blivit omhändertagen för att hålla länge. Även om omhändertagandet inte alltid kallats konservering så har fallar bytts ut, hål lappats, fläckar sköljts bort och lösa trådar fästs fast av vana händer som behandlat materialet till stor del på samma sätt som konservatorer gör än idag.

Teorier och etiska riktlinjer som konservator än idag håller sig till formades av ICOM-CC på 1980-talet men är baserade på äldre teorier om kulturvård som började formuleras och diskuteras i mitten på 1800-talet. I ECCOs¹⁵ professionella riktlinjer som fastslogs 2002 står det att konservatorn har ett ansvar att vårda allt kulturarv, oavsett ägare, ålder, värde eller tillstånd. Det står också att om man inte agerar enligt direktiven så vanäras yrkeskåren.

För att förstå hur och varför vi konserverar textil på det sätt som vi gör måste vi först förstå vår historiska kontext. För att tolka samtiden behöver vi studera orsakerna som ledde fram dit vi är idag.

2.1.1. Konserveringshistoria

Tidigt under 1800-talet föddes två av konserveringsteorins största teoretiker, Eugene Violett-Le-Duc och John Ruskin. De föddes med fem års mellanrum, 1814 respektive 1819, var båda européer och hade starka åsikter om hur byggnader och monument skall bevaras.

Violett-Le-Duc ansåg att intentionen bakom ett monument var det som skulle bevaras och framhävas medan Ruskin stod för att tiden skulle avspeglas i ett monument. Deras idéer kan ses som konserveringens två strävanden, att bibehålla en ursprunglig idé och att låta historien sätt sina spår i ett objekt. Dragna till sin spets blir dessa två teorier obrukbara, i den ena förvandlas objektet till en fantasi där alla spår av originalmaterial förändrats och i den andra försummas objektet tills ingenting finns kvar. Balansen däremellan är det som drivit konserveringen fram till där den är idag.

Under slutet av 1800-talet började intresset öka för att konservera föremål i samlingar på museum och i kyrkor i såväl Sverige som i övriga världen. Enligt Lundwall¹⁶ var det kultureliten som såg behovet av att bevara det gamla i en tid då ruinromantik och drastiska

¹⁴ Flury - Lemberg, M. (2011). Introduction to textile, Conservation and reasearch. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 69

¹⁵ http://www.ecco-eu.org/fileadmin/user_upload/ECCO_professional_guidelines_I.pdf (hämtad 2020-05-06)

¹⁶ Lundwall, E. (2003). s. 6

restaureringar präglat sättet att ta om hand om föremål. De som fick uppdraget att hantera föremål under sekelskiftet 1900 och början av det nya århundradet, var hantverkare, konstnärer eller historiker, och textilierna hanteras till en början på samma sätt som man gjorde med hemmets egna textilier.

I mitten på 1800-talet hade Victoria and Albert museum, i London, personal som gick under titeln ”*repairers*” som tog hand om museets föremål. Även om det enligt Pauline Webber¹⁷ är ont om arkivmaterial från tiden går det att utläsa att personalen, som främst var män, arbetade från tidig morgon till sen kväll i en fuktig mörk källare med allt från tapeter till tavlor och skulpturer. Det dröjde dock fram tills 1950 innan man började prata om konservering som en profession.

I Sverige inleddes det 1880 en inventering av de kungliga textila tapeterna vilket ledde till ett ökat intresse för det textila arvet och 1908 grundades den ideella föreningen Pietas, som landets första ateljé för konservering av kyrkotextilier.

1932 publicerades föregångaren till tidskriften *Studies in Conservation, Technical Studies in the field of the fine arts* som gavs ut av Fogg Art Museum, Harvard University. Det var den första tidskriften som hanterade konserveringsfrågor och samma år kompletterades svenska fornminneslagen så att lagarna kring hantering och lagning av kyrkotextilier blev mer reglerad.

Under andra världskriget blev även konsten inblandad i de infekterade konflikterna. Konst från museer togs med ner i skyddsrum för att undgå de värsta bombräderna och i Storbritannien utfördes experiment med klimatkontroll av konstverk för att säkerställa att de klarade av de fuktiga grottor och bunkrar som föremålen placerades i. Efter krigets slut fick repatrieringen av föremål experter från Europa och Amerika att samarbeta på ett sätt som sedermera la grunden för att olika samarbetsorgan kunde formas. Exempelvis UNESCO och ICOM, två kulturvårdande organisationer som än idag arbetar internationellt för natur- och kulturarvsfrågor. ICOM¹⁸ arbetar för konservering av både det materiella och immateriella och för hur kulturarvet kan kommuniceras till världen utanför museets väggar.

1950 grundades IIC¹⁹, som från början kallades Conservation of museum objects. Tanken var att organisationen skulle öka standarden och kunskapen inom konservering och vara en plattform för intresserade och de professionellt kunniga inom området.

Samma år grundades NKF²⁰ i Danmark och Sverige. En ideell förening för konservatorer som grundades för att främja konservering av konst och kulturföremål även utanför museerna. Förbundet avgrenades med föreningar i Norge 1951, Finland 1963 och slutligen även på Island 1983.

Efter en UNESCO-konferens i Delhi 1956 grundades ICCROM²¹, ett nätverk som samlade kulturarvskunniga från olika områden och världsdelar för att rekonstruera och konservera det som kvarstod efter andra världskriget. Under 1960-talet arrangerade organisationen även kurser i konservering och etablerade ett internationellt bibliotek.

¹⁷ Webber, P. (2005). Rising Damp – A history of the conservation department. *V&A Conservation Journal*, nr. 50, s. 3-6.

¹⁸ <http://www.icim-cc.org/44/about/about-icom/#.Xp7PkyWezYU> (hämtad 2020-04-23)

¹⁹ <https://www.iiconservation.org/about/history> (hämtad 2020-04-23)

²⁰ <http://www.nordiskkonservatorforbund.org/om-nkf/nkf-i-norden> (hämtad 2020-04-23)

²¹ <https://www.iccrom.org/about/overview/history> (hämtad 2020-04-23)

1967 grundades ICOM-CC²², en plattform för museianställda med fokus på att samarbeta över landsgränser och målet att utveckla alla världens museer. Samma år grundades även SFT²³ som samlade textilkonservatorer från både privat och offentlig sektor och främjade vidareutveckling av textila konserveringsmetoder. 1978 påbörjade Anges Ballestrem²⁴ en definition av konserveringsyrket, men den diskuterades och reviderades i omgångar innan den slutligen färdigställdes av Ray Isar, Janet Bridgland och Christoph von Imhoff i augusti 1984. Definitionen beskriver konservatorns roll, jämförelser med andra yrkesroller, vikten av etiska rammar och det ansvar som kommer med titeln. Redan i första avsnittet tar de upp problemet att vem som helst som konserverar kan kalla sig konservator. Detta problem kvarstår även idag då det än så länge inte är ett legitimationsyrke likt advokat eller läkare. Året efter startade konservatorsprogrammet på Göteborgsuniversitet.

1991 grundades ECCO²⁵ som arbetar med konservatorsfrågor inom EU på en politisk nivå. Organisationen har gjort det möjligt att fördjupa samarbetet mellan konservatorer över landsgränser, vidareutveckla vetenskapliga metoder och stärka konservators roll i kulturarvsfrågorna.

Mellan åren 2018 - 2020 har RAÄ och SIS slutit ett avtal som har gjort ett 30-tal europeiska standards inom området för kulturvård kostnadsfria under en treårsperiod.²⁶ Det har lett till att kvaliteten på metodutvecklingen kunnat höjas och fler fått ta del av standardiserade tekniker.

Enligt Geijer & Franzén²⁷ har textilkonservering behövt kämpa hårdare för att uppnå ett erkännande än konservering som gjorts inom andra materialkategorier. En av anledningarna till motståndet var att den under lång tid inte ansågs som en seriös form av konservering. Metoderna som har använts påminner om hushållsarbete och det dröjde innan det textila materialet fick en säker hantering. Som exempel tar Geijer och Franzén den arkeologiska textilen, där flertalet objekt förstörts på grund av dålig hantering och bristande kunskaper om det textila materialets nedbrytning.

2.1.1.1. Två pionjärer

John Böttiger 1853 – 1936

På 1880-talet krävde Kung Oscar II en inventering av den kungliga samlingen med textila tapeter som spridits ut över slott och herrgårdar då det kommit fram att textilier auktionerats ut och hanterats ovarsamt. John Böttiger, som var konsthistoriker och tidigare hade arbetat med Nationalmuseets konstavdelning, fick uppdraget. Enligt Stig Fogelmarck²⁸ borde inventeringen räknas som ett av de viktigaste bidragen till det svenska kulturarvet. Böttiger hann under sitt liv vara amanuens vid både Nationalmuseum och Nordiska museet, slottsarkivarie, förste hovintendent och överintendent, medlem i

²² <http://www.icom-cc.org/47/about/definition-of-profession-1984/#.Xp8DfYgzZPY> (hämtad 2020-04-23)

²³ <http://www.sft-textilkonservering.se/> (hämtad 2020-04-23)

²⁴ <http://www.icom-cc.org/47/about/definition-of-profession-1984/#.XqHazYgzZPY> (hämtad 2020-04-23)

²⁵ <http://www.ecco-eu.org/about-ecco/> (hämtad 2020-04-23)

²⁶ <https://www.raa.se/lagar-och-stod/standarder/> (hämtad 2020-04-23)

²⁷ Geijer, A., & Franzén, A-M. (1975). s. 7

²⁸ Fogelmarck, S. (2011). John Böttiger: Keeper of textiles. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 5

regaliekommittén och slutligen chef för Kungliga Husgerådskammaren. Böttiger hann också få en rad utmärkelser från svenska och utländska ordnar och ge ut flera publikationer. 1934 publicerades ”K husgerådskammarens vävda tapeter. Råd och Rön.” som handlar om arbetet med att ta hand om de försummade kungliga textilerna. Tidigare hade tapeterna sytts ihop med annat material, de hade klippts och sammanfogats med andra tapeter och anpassats för olika rum och herrgårdar. Böttiger behandlade tapeterna med respekt, rengjorde med svag dammsugning, som var en nyhet på marknaden, gjorde lakuner²⁹ osynliga med infärgat stödtyg och sydde ned trasigheter med stygn. Våtrengöring sågs som en omöjlighet på grund av storleken på tapeterna och för vanskligt med tanke på textiliernas ålder. I Annika Ekdahls³⁰ bok berättas det drömmande om ett Böttigermuseum. Något som inte existerar i verkligheten men som skulle kunna ses som verkligt. Böttigers livsverk blev tapetsamlingen på museet och den beskrivande förteckningen för de 400 textilierna som publicerades i fyra volymer med titeln ”Svenska statens samling av vävda tapeter: historik och beskrivande förteckning.”

Agnes Branting 1862 – 1930

Runt sekelskiftet växte det fram en ny generation av arkeologer, konsthistoriker och arkitekter som kritiserade sättet kulturhistoriska föremål tidigare hanterats, Agnes Branting var en av dem. Branting ansåg att det behövdes en förändring av hur kyrkotextilier konserverades. Trots all välmening skadades de sköra, åldrade och värdefulla liturgiska verken. Branting var utbildad teckningslärarinna, direktis vid Handarbets Vänner, korresponderande³¹ ledamot av Kungliga Vitterhets- Historie- och Antikvitets Akademien och samarbetade med Böttiger vid konserveringen av de kungliga textilierna. Dessutom grundade Branting ateljén Licism för kyrklig textilkonst och föreningen Pietas som kom att bli en av Sveriges första textilkonserveringsateljéer. Där tog Branting rollen som arbetsledare, kassör och sekreterare.

I boken *Den ljusskygga textilkonsten*³² målas Branting fram genom livet i ateljén, exempelvis utfördes konserveringen vid matsalsbordet i Brantings hem under de första åren. När konserveringsateljén fick en lite större yta i en våning på Riddargatan, så var det för att Branting själv flyttat dit.

I Pietas styrelse bestämde konservator och antikvarie vilka åtgärder som skulle utföras och brodöser, som gick under titeln konservatorsbiträde, utförde uppdragen under ledning av Branting. Konservatorn Rudolf Cederströms roll var att agera rådgivare och att med jämna mellanrum följa arbetet som biträdena utförde, men utförde inte själv någon aktiv konservering. Detta är ett mönster som upprepar sig i Sverige såväl som övriga Europa³³ under 1900-talet, de som utför konserveringen är inte utbildade konservatorer.

Branting såg tidigt vikten av samarbetet mellan konservator, historiker och antikvarie för att få en helhet vid konserveringen. Vid Brantings död tog systerdottern Agnes Geijer över ansvaret för arbetsledningen i konserveringsateljén som 1940 flyttade in i bottenvåningen på Historiska museet. Åtta år senare blev föreningen Pietas förstatligad

²⁹ Bortfall av material, exempelvis hål och stora revor.

³⁰ Ekdahl, A. (2017). *Gobelängresan: Boken om att följa hjortar*. Göteborg: Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet s. 60

³¹ Ledamot av en akademi, ett lärt samfund e.d., som inte är bosatt på orten (utan vanligen i utlandet) och som i regel får delta i överläggningar men inte i beslut. I band 11 av NE (1993). s. 343

³² Lundwall, E. (2003).

³³ Hénaut, L. (2008).

och hamnade under Riksantikvarieämbetets regi. I Lundwalls³⁴ bok blir det påtagligt att Brantings och Geijers arbete har gett ringar på vattnet för textilkonserveringens kompetens, rykte i omvärlden och tekniska utveckling. Båda såg tidigt vikten av att uppvärdera konservatorsbiträdernas praktiska kunskap och erfarenheter av det textila materialet för att höja yrkets status.

2.1.2. Utvecklingen av metoder för konservering

Metoderna, inom aktiv konservering kan sammanfattas under tre olika kategorier: rengöring, stöttning av originalmaterial och impregnering med kemikalier.

Rengöring är en av de äldsta metoderna och kan utföras torr eller våt beroende på textilens material, funktion och ålder. Ultraljud, laser, ozon, aerosol, potatismjöl, tvättmedel, tvål, såpa, kemtvätt, franskbröd, aceton, etanol, saltsyra, lacknafta, enzymer, koltetraklorid (CCl₄) och skum är några exempel på rengöringsmedel och metoder som beskrivs i Pietas konserveringsrapporter. Det pågår än idag en diskussion bland konservatorer om vilken sorts vatten som bör användas. I publikationen³⁵ från 1993, som gavs ut efter en konferens på Armémuseet, diskuteras konservatorers olika inställning till våtrengöring. Där framkommer det att de flesta är tveksamma till våtrengöring, då motiveringen av metoden måste vara väl underbyggd och det inte längre går att rengöra av enbart estetiska skäl. Men vattnet har många fördelaktiga egenskaper. Det har en mjukgörande effekt, förebygger textilens nedbrytning och kan leda till en bättre arbetsmiljö för konservatorn. Dessutom krävs någon form av fukt för att släta ut ett material.

Att stödja ett tyg med en bakomliggande textil är precis som rengöring en metod som använts innan åtgärden började kallas konservering. Men det som skiljer en lagning från en sömnadskonservering ligger enligt Lundwall i den erfarna handen.³⁶ Metoden kräver tålmod, och har genom åren utvecklats från många täta stygn till få stygn med långa mellanrum. Stödet kan placeras bakomliggande, genom sandwichteknik eller som ett nät ovanpå. Hur stödyget placeras varierar beroende på föremålets tillstånd och fortsatta funktion. Laminering³⁷ förekom som metod redan 1890 på Livrustkammaren, och Cederström sägs ha varit positiv till metoden då den sågs som ett ekonomiskt alternativ till den långsamma sömnaden. Men på Pietas höll man sig ändå till sömnad fram tills 1940-talet, med anledningen att det klistriga stödyget inte ansågs som tillräckligt reversibelt.³⁸

Metoder har ofta utvecklats som ett led i den samtida tekniska utvecklingen, impregnering i alla dess former är ett sådant exempel. Modocollmetoden³⁹ var en av metoderna som utvecklades efter andra världskriget. Andra resultat från samma tid är konstsidan, plexiglas, plast och möjligheten till att djupare studera textilmaterialet genom kemiska

³⁴ Lundwall, E. (2003). s. 25

³⁵ Engström, J. (1994). *Rengöring vid textilkonservering idag och i framtiden: Textile cleaning and conservation today and tomorrow* (Rapport / Armémuseum; 6). Stockholm: Armémuseum s. 37

³⁶ Lundwall, E. (2003). s. 134

³⁷ En metod där den sköra textilen fäst mot ett stödyg med ett klister, istället för att sys fast med nål och tråd.

³⁸ Lundwall, E. (2003). s 51

³⁹ En metod där textilfibrerna kapslas in helt och hållet, i ett tapetklister av cellulosa, istället för att stötta svaga partier punktvis.

analyser. Flamskydd, antimögelmedel och DDT har också använts men gemensamt för de flesta impregneringsmetoder är att de slutat att användas eftersom reversibiliteten varit ifrågasatt eller kemikalierna visat sig vara både miljö- och hälsofarliga.

Dammsugare, vacuumbord och tandläkarverktyg är också exempel på verktyg från den samtida tekniska utvecklingen, som tillverkats för andra ändamål och yrkesgrupper men som flitigt har använts inom konserveringen. Då konservatorer idag ofta förlitar sig på andra sektors teknikutveckling och råmaterialproduktioner kan ändringar i recept, förändrade produktioner och nedläggningar ge oväntade problem där material plötsligt slutar existera och substituten är få.

På Pietas arbetade Cederström aktivt för utvecklandet av metoder, främst för att korta ner tiden det tog att konservera men också för att minska mängden nålstick i de sköra materialen. På 1930-talet introducerades våtrengöring i större skala, en metod utvecklad för arkeologisk textil som kom att användas även vid sköra silkesfanor, då metoden lämpade sig för att mjuka upp och släta ut det tunna tyget. Enligt Inger Estham⁴⁰ dröjde det till 1950-talet innan sammet kunde rengöras med vatten, då det tagit tid att hitta en fungerande torkningsmetod som bibehöll luggens riktning. Tidigare rengjordes sammetstextil med bensin.⁴¹

När Pietas hamnade under RAÄ fanns ett outtalat krav om att vidareutveckla metoder. Under 1950- och 60-talet arbetade de fram impregneringsmetoder framförallt för arkeologisk textil, men efter NKF kongressen 1975⁴² slutade textilkonservatorer använda impregnering som metod med motiveringen att reversibiliteten gick att ifrågasätta. Det var även efter denna kongress som det går att se en tillbakagång till en mer varsam konservering. Den förebyggande konserveringen tog fart med möbler lämpade för förvaring i kyrkorna och en mer anpassad miljö för långtidsförvaring, begrepp som ”minsta möjliga åtgärd” började implementeras, våtrengöring började ifrågasättas och blödningstester blev standard. Under 1990-talet och framåt började konservatorer prata om etiska perspektiv, där konserveringen skall göras med långsiktiga mål och med varsammare ingrepp.

I Lundwalls⁴³ bok går det att se en tydlig variation i mängden av rengöring av textil under de 100 år som boken skildrar. Rengöringen ökar markant efter 1923 och minskar igen runt 1980-talet. Om förändringen beror på att rengöringsmetoder har utvecklats och gjort det möjligt att göra djupare rengöringar, eller om synen på vad som är smuts har ändrats och insikten om dess skadliga inverkan har krävt ett hårdare tag, kan inte det begränsade källmaterialet ge några säkra svar på.

⁴⁰ Estham, I. (2011). Eighty years of Pietas. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute s. 17

⁴¹ Lundwall, E. (2003). s. 52

⁴² Ibid., s. 57

⁴³ Ibid., s. 108-131

2.2. Aspekter, faktorer och motiveringar för konservering

Enligt Geijer & Franzén⁴⁴ motiveras de tre metoderna, rengöring, stöttning och impregnering enligt följande:

Rengöring genomförs för att bli av med oönskat material som inte ursprungligen tillhör objektet.

Stöttning och impregnering genomförs för att stärka materialet och få det hanterbart, göra fragmentariska objekt mer begripliga, men också av estetiska skäl.

Geijer⁴⁵ tar även upp den ekonomiska aspekten, syftet med att bevara och huruvida det historiska värdet kan förändras, som faktorer att ha med i beräkningen vid en konservering. Det bör dock poängteras att det textila materialet inte varar för evigt utan en stöttande hand men å andra sidan, som Sheila Landi⁴⁶ tar upp, så försvinner oftast den flexibla funktionen hos en textil när den konserveras. Så beroende på syfte med konservering och objektets fortsatta funktion kan konserveringar motiveras och utföras väldigt olika.

Appelbaum⁴⁷ skriver om vikten av att ha ett realistiskt mål med en konservering, vilket kan tolkas som en motivering som innesluter många av de motiveringar som tidigare nämnts. Caple⁴⁸ skriver om vikten av reversibilitet, vikten av bibehållit originalmaterial och en strävan mot ett minimalt ingrepp. Begreppet RIP, Revelation, Investigation and Preservation ser Caple som målet med all konservering.

Men både Appelbaums och Caples begrepp känns vaga. Vad är egentligen realistiskt, går det att mäta och hur vet man att det realistiska målet inte färgas av subjektivitet? Om målet med en konservering är ett bevarande av originalet, vad är det då som förloras vid en rengöring? Frågan om vad som försvinner när textilier rengörs diskuteras vid konferensen 1993⁴⁹, men i diskussionen kan inte konservatorerna fastslå något gemensamt svar.

Att rengöring är problematiskt beskriver både Landi⁵⁰ och Eastop & Mary Brooks⁵¹ särskilt i de fall där vad det är som faktiskt ska konserveras inte är helt självklart, när det som gör ett föremål värdefullt också riskerar att skada materialet. Diskussionerna rör bland annat lera på en uniform från andra världskriget, där leran ger uniformen trovärdighet och kan ses som ett ”äkthetsintyg” och en rengöring hade minskat uniformens signifikans. Men när är det rimligt att inte göra något, att likt Ruskin lämna textilen åt sitt öde? Den frågan lyfts av Jonathan Ashley-Smith⁵², som menar att det är lika svårt att avgöra vad som är för mycket som det är att avgöra vad som är för lite. Men så finns också problem där ingen metod är god nog.

⁴⁴ Geijer, A., & Franzén, A. (1975). s. 8

⁴⁵ Geijer, A. (2011). Preservation of textile objects. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute s. 84

⁴⁶ Landi, S. (2002). *The textile conservator's manual* (2nd ed. ed.). Hoboken: Taylor and Francis. s. 4

⁴⁷ Appelbaum, B. (2007). *Conservation treatment methodology*. Oxford: Butterworth-Heinemann. s. 237

⁴⁸ Caple, C. (2012). *Conservation Skills: Judgement, Method and Decision Making*. London: Taylor and Francis. s. 33

⁴⁹ Engström, J. (1994). s. 37

⁵⁰ Landi, S. (2002). s. 36

⁵¹ Eastop, D., & Brooks, M. (2011). To clean or not to clean: the value of soils and creases. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 228

⁵² Ashley-Smith, J. (2018). The ethics of doing nothing. *Journal of the Institute of Conservation*. vol. 41, nr. 1 s. 6-15

Jędrzejewska⁵³ tar upp textilkonserveringens motsvarighet till pest eller kolera; stygn eller lim, en problematik där de två metoderna för stöttning båda har sina för och nackdelar. Nålen gör hål och tråden skär sönder sköra textilier, tar lång tid och kanske inte är så reversibel som den alltid har ansetts vara. Limmet å andra sidan, är svår att kontrollera, kan kräva än mer kemikalier för att lösa upp och åldras snabbare än föremålet. Jędrzejewska vill att textilen, precis som alla andra historiska objekt, ska ses som ett tidsdokument, där konservering bör motiveras för att förhindra en fortskridande nedbrytning. När det väl kommer till kritan kanske det är bäst att ha is i magen och tänka som Jędrzejewska, ” The best solution is to destroy the least as possible.”⁵⁴

Autenticitet, är ett begrepp som dyker upp i nästa alla konserveringsböcker, och är komplext nog för en egen uppsats. I boken *Authenticity and replication: the "real thing" in art and conservation*⁵⁵ blir det tydligt att äktheten, originalmaterialet och att vara trogen sanningen har varit något som konservatorer haft som riktlinje sedan vi började konservera. Vad sen det äkta, sanna eller ursprungliga faktiskt består i har däremot förändrats genom åren. Exempelvis dyker åtgärdsnivån restaurering upp konserveringsrapporterna på Pietas 1923⁵⁶, som tillåter att föremål kan tas isär och material bytas ut med motiveringen att föremålen gjordes lättare att hantera och laga. Än idag förekommer det att textilier byts ut, sprättas upp eller tas bort som en del av konserveringsåtgärden, men då oftast med syftet att förlänga bruksfunktionen av objektet.

Minimal inverkan och reversibilitet, som Muñoz-Viñas⁵⁷ skrivit om, är två begrepp som syftar till ett utförande av konserveringsmetoder där ingreppen gör så lite åverkan på objektet som möjligt. En reversibel konservering utförs dessutom med intentionen att ingreppet ska kunna återställas. Idéerna visar sig inte vara så nytänkande som jag först hade trott, då deras inverkan blev synlig i textilkonserveringen redan på 1980-talet. Idéerna kan härledas till teorier från William Morris och ruinromantiken.

⁵³ Jędrzejewska, H. (2011). Problems in the conservation of textiles: needle versus adhesive. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 149

⁵⁴ Jędrzejewska, H. (2011). Problems of ethics in the conservation of textiles. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 103

⁵⁵ Gordon, R., Hermens, E., Lennard, F., & University of Glasgow. International, c. (2014). *Authenticity and replication: the "real thing" in art and conservation: proceedings of the International Conference held at the University of Glasgow, 6-7 December 2012*. London: Archetype Publications

⁵⁶ Lundwall, E. (2003). s. 42

⁵⁷ Muñoz-Viñas, S. (2012). *Contemporary Theory of Conservation*. London: Taylor and Francis. s. 191

2.3. Metoder och källor för undersökning

För att få svar på mina inledande frågor, om utvecklingen av konserveringsmetoder och de bakomliggande motiveringarna, insåg jag att de böcker jag hittat om textilkonservering hade lite för många år på nacken för att ge en bild av dagsläget. För att kunna analysera ett material som avspeglar hur konservatorer motiverar och hur metodutvecklingen ser ut just nu så behövde jag göra en insamling av den sortens data.

En enkät, vänd till de som arbetar med textilkonservering inom privat och offentlig sektor, blev ett sätt att få in ett bredare svar. En kvalitativ studie med målet att få en bild av textilkonserveringen idag och en förhoppning om att finna ett samband mellan valet av metod och motiveringen till en konservering.

2.3.1. Frågorna

Enligt Trost⁵⁸ är det viktigaste med frågorna i ett frågeformulär att de skall vara lätta att besvara. Om frågorna innehåller krångliga ord eller negationer så ökar risken för feltolkningar eller att frågan inte ens besvaras. Därför blev det viktigt att enkäten skulle kännas lättöverskådlig, med en bra balans mellan sak- och åsiktsfrågor och plats för längre resonerande svar utan att kännas allt för lång.

Enkäten inleddes med enklare frågor, om arbetsplats, utbildning och hur länge man arbetat som textilkonservator, för att sedan fortsätta med frågor om vilken sorts uppdrag man vanligast tar in och ens möjlighet till vidareutbildning. (Se enkäten bifogad på s.43) Min intention var att svaren på de inledande frågorna skulle ge en bild av hur textilkonservering varierar mellan privat och offentlig sektor och mellan nyutbildad och erfaren konservator. Men också forma grunden för det samband jag hoppades hitta mellan metod och motivering, som sedan skulle kunna framträda genom svaren på enkätens resterande frågor. Exempelvis ville jag se om det fanns ett samband mellan lång erfarenhet och en viss konserveringsmetod eller motivering.

De resterande frågorna bestod av åsiktsfrågor med öppna svarsalternativ som kretsade kring konserveringen av en textil utifrån fyra olika hypotetiska situationer. Där ombads informanterna att inte fokusera på aspekter som ekonomi eller tid i sina motiveringar till valet av metod.

Textilen var en gulnad broderad bonad med skör upphängningsanordning, med distinkta fläckar, lossnade trådar, och hade antingen en känd eller en okänd proveniens.

De fyra scenarierna var:

A. Bonadens proveniens var okänd och ett museum, som beställde uppdraget, ville ha med textilen i en utställning.

B. Bonadens proveniens var känd, broderad av beställarens mormors mor och privatpersonen ville hänga upp textilen på väggen.

⁵⁸ Trost, J. (1994). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur. s. 62

C. Bonadens proveniens var känd, broderad av Gustav den V, men museet som beställde uppdraget tänkte placera textilen i ett magasin i väntan på en utställningsmöjlighet.

D. Bonadens proveniens var känd, broderad av församlingens första kvinnliga präst och daterad till 1963, församlingen önskar en konservering av textilen då den hade varit uppsatt där kyrkkaffet intagits.

Scenarierna valdes då de speglar bredden av uppdrag och situationer som en konservator hanterar i sitt arbetsliv där variation mellan metoder och motiveringar kan bli synliggjord.

I en åsiktsfråga, skulle samma textil rangordnas från störst till minst behov av konservering utifrån de givna scenarierna. På så sätt ville jag testa min hypotes om huruvida konservatorer är opartiska inför ett föremål och dess bakgrund.

Trost⁵⁹ menar att det finns en risk med öppna frågor, där svaren blir för långa, för obegripliga eller att informanten undviker att svara på frågan. I det här fallet var jag villig att ta den risken, då jag hoppades på att reflekterande och resonerande svar skulle kunna ge mig mer information om hur konservatorer motiverar sina val av metoder.

2.3.1.1. *Reliabilitet och validitet*

De tio frågorna är ställda genom en digital plattform där alla informanter har fått samma frågor och lika lång tid på sig att svara. Men då alla svar anonymiserats via den digitala plattformen har jag inte kunnat ställa följdfrågor.

Reliabiliteten kan ifrågasättas då enkätundersökningen inte nödvändigtvis skulle ge samma resultat om den förnyades till hösten, då slumpmässiga mätfel, tillfälligheter och rådande omständigheter kan ha blivit avspeglade i svaren. Min förhoppning var att validiteten skulle vara stabil, men den skulle kunna ha blivit färgad av systematiska mätfel. Risken finns att informanterna har svarat på hur de tror att de skulle vilja lösa uppgiften snarare hur de än hur de faktiskt skulle löst den. Att frågorna blivit besvarade utifrån hur de tror att de som konservatorer förväntas motivera sin val, och svaren som framträder då uppvisar ett ”konservatorsideal” istället för verkligheten. Det behöver inte betyda att mina informanter ljuger, då mekanismer av detta slag ofta verkar på ett sätt som vi själva inte är medvetna om. Mina frågor är visserligen desamma till alla informanter, men om frågorna verkligen mäter det jag haft intentionen till att mäta, och alltså inte delvis något annat, som exempelvis ett ”konservatorsideal”, är svårt att säkert veta. Frågorna har fångat hur konservatorer motiverar sina val, men om de inte också delvis fångar något annat är näst intill omöjligt att säkert veta.

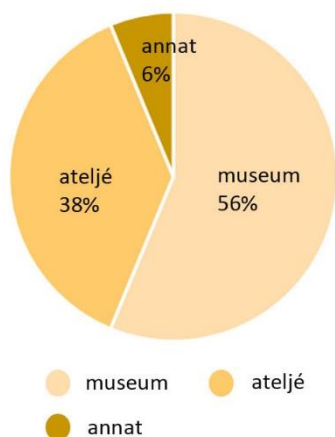
⁵⁹ Trost, J. (1994). s. 71

2.3.2. Svaren

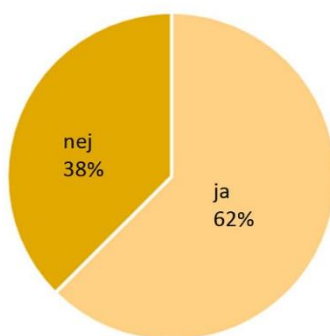
Valet av informanter till enkäten, den urvalsram där de svarande fanns registrerade, blev medlemmarna i SFT dels för att föreningen har medlemmar från både privat och offentlig sektor, men också då medlemmarna är spridda i ålder, utbildningsgrad och i geografisk placering i landet.

Enkäten och missivbrevet skickades ut till informanterna den 7 april, via föreningens maillista, med en påminnelse den 18 april från min privata mail och totalt kom det in 16 svar. På maillistan fanns 51 mailadresser, vilka som inte svarade på enkäten är svårt att svara på då enkätsvaren är anonyma. Vad bortfallet gör med resultatet och mönstret mellan motiv och metod är kanske ännu svårare att säga. Det kan hända att fler svar hade gett ett tydligare samband mellan metod och konservering, eller visat på ett än mer brokigt och varierat sätt att konservera textil idag. I slutändan blev min undersökning digital, och när jag läser Trosts bok där vikten av att inte skicka enkäten i ett brunt kuvert tas upp, blir det tydligt att boken gavs ut 1994. Men frågan är ändå intressant, vad kan få fler människor att svara? När man lättare fram med ett fysiskt brev på posten än ett mail som hamnar långt ner i inkorgen? Den här våren, i Coronapandemin, när fler arbetar hemifrån, kan ett brev i brevlådan muntrar upp. Men många av oss är också fastklistrade vid telefonen, och nu mer än någonsin finns tid att svara på en enkät. Om enkäten plingar till i telefonen – blir vi mer eller mindre motiverade att besvara den?

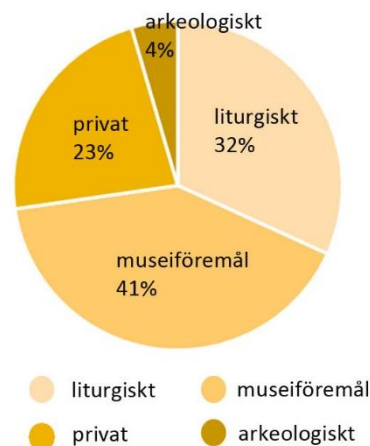
2.4. Resultat och analys

figur 1. Var informanterna arbetar

figur 2. Om informanterna arbetar med aktiv konservering

figur 3. Vilken typ av föremål informanterna konserverar

Av de 16 svarande arbetar mer än hälften på ett museum (fig.1) och mer än 60% anger att de dagligen utför aktiv konservering (fig.2). Den aktiva konserveringen som utförs varierar mellan arkeologiska föremål, liturgiska textilier, uppdrag från privata aktörer eller museiverksamhet (fig.3). En del av informanterna uppger att de tar in uppdrag från både privat och offentlig sektor, och de svaren ges från både konservatorer som arbetar vid ett museum och de som arbetar vid en ateljé. Alder på de som svarar går inte att utläsa, men utifrån längden som de varit yrkesverksamma konservatorer går det att se att spridningen är mellan några månader och nästan 40 år inom yrkeskåren.

2.4.1. Vidareutbildning

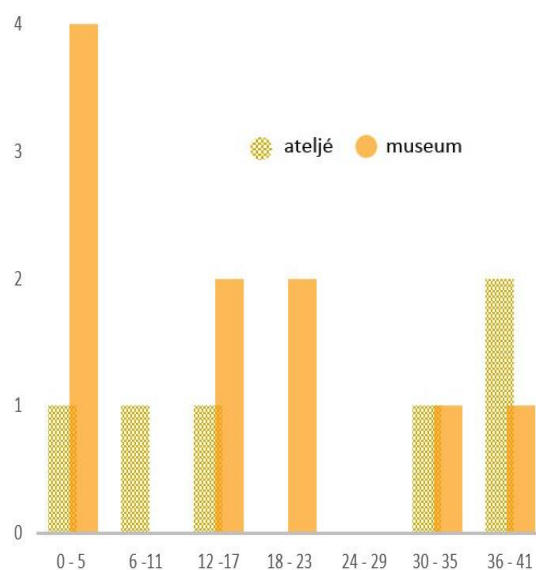
Ungefär hälften svarar att de inte får vidareutbildning via arbetsplatsen. Här är det tydligt att frågan kunde ha ställts annorlunda, då ett flertal informanter uppger att det beror på vad man menar med vidareutbildning. Uppdrag på arbetsplatsen kan leda till testandet av nya metoder och genom SFT kan man ta del av kurser och studiebesök på konserveringsateljéer. Ett tydligt mönster som framträder bland svaren är att om man arbetat flera år som konservator inom offentlig sektor, så har man haft större möjlighet till vidareutbildning. Exempel som informanterna uppger är utbildningar i hur man marknadsför sig på Instagram, nya metoder för fläckborttagning, IPM och kemikaliehantering.

2.4.2. Metoder och motiveringar idag

...man brukar tala om ett enkätformulär som ett mätinstrument – det är ett instrument med vilket man mäter människors beteende, åsikter och känslor.⁶⁰

Inför enkätskrivningen läste jag noga igenom Jan Trost bok, men först när svaren började ramla in och när jag senare satt med resultaten förstod jag innebörden av citatet. De tio frågorna jag ställde till textilkonservatorerna i SFT gav svar på mer än det jag frågat om. Svaren blev ett mått på vad ålder, utbildning och erfarenhet gör med ens syn på vad som är värt att konservera, trots att alla konservatorer vill se sig som opartiska. Patsy Orlofsky & Deborah Lee Trupins⁶¹ tar upp problematiken med partiskhet. De anser att konservatorer inte kan ses som helt opartiska utövare, då de hittat sex kategorier där bakomliggande faktorer blir avgörande för motiveringen av metod. Kategorierna är följande; föremål som ger en wow-effekten, den kulturella signifikansen där tycke och smak spelar in, önskan om att nå originalet, efterfrågan på föremål, vem som ägt föremålet och förhållandet till patina och estetiskt uttryck. I inledningen till Caples⁶² bok finns en lång lista på olika motiveringar till varför ett objekt behöver konserveras och Capel skriver också uttryckligen att listan kan göras längre. Tid, ekonomi, etik och att inte överarbeta ser jag som huvudsakliga motiveringar.

I enkäten bad jag informanterna svara på hur de skulle konservera en textil utifrån fyra olika scenarion. Bland svaren letade jag efter om motiveringarna och metoderna förändrades när föremålets kontext ändrades och om arbetslivserfarenhet var vägledande i valet av motivering och metod. I tabellerna har jag delat in konservatorernas svar efter hur länge de arbetat och om de är anställda vid en ateljé eller ett museum. I diagrammet förtydligas hur många svarande det är i varje ålderskategori, och det framgår att det är fler nyanställda som arbetar vid ett museum (fig.4.). Informanterna har inte konsekvent svarat med både metod och motivering vilket lett till att svaren summerats efter antingen metod eller motivering med resultatet att alla åldersgrupper inte alltid framkommer i alla tabeller.

figur 4. Anställningsform och antal år som konservator

⁶⁰ Trost, J. (1994). s. 11

⁶¹ Orlofsky, P., & Lee Trupin, D. (2011). The role of connoisseurship in Determining the Textile Conservators Treatment Options. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute. s. 271

⁶² Caple, C. (2012).

Textilen som skulle konserveras var en broderad bonad som gulnat, med distinkta fläckar, skör upphängningsanordning och trådar som lossnat.

I scenario A var bonadens proveniens okänd och ett museum, som beställde uppdraget, ville ha med textilen i en utställning.

Tabell 1. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario A.

Ateljé

år som konservator	motivering
6-11	Minimalt ingrepp, originaliteten ska inte förändras
7-12	Syftet med att visa upp textilen, hur den visas och längden på utställningen
30-35	Originaldetaljer rörs ej, skörheten bestämmer display och hantering
metod	
0-5	Säkra lösa trådar, våtrengöring
6-11	Torr rengöring, stabilisering av broderi, våtrengöring, säkring av upphängning, addera ny upphängning
30-35	Utanpåliggande montering (om originalkanal) rengöring och fästning av trådar, laminering eller sömnadskonservering.
36-41	Ny upphängning, ytlig rengöring, våtrengöring, fästa lösa trådar och sömnadskonservering

Museum

år som konservator	motivering
0-5	Typ av utställning, varför och hur bonaden visas och hur länge. Vad det är för fläckar och textilmaterial
12-17	Om bonaden tål att ställas ut, etnografiskt material – låt fläckar vara kvar, eller är de visuellt störande?
36-41	Textilens väsentlighet
metod	
0-5	Varsam våtrengöring eller kanske prioriterad fläckborttagning. Byta ut upphängning/ hitta på nytt sätt men ha upphängning kvar. Säkra trådarna
12-17	Våtrengöring, fästa trådar
18-23	Fäst de lösa trådarna
30-35	Rengöring, fäst tråd, ny montering

I svaren går att utläsa att de anställda vid en ateljé motiverar konserveringen utifrån minimalt ingrepp, utställningens syfte och skörhet på materialet, medan de vid ett museum motiverar utifrån typ av display, hur länge utställningen varar, vad det är för sorts fläckar och hur väsentligt objektet är. Båda grupperna svarar att metoderna kan motiveras utifrån typ av utställning och att de skulle utföra en rengöring, säkra de lösa trådarna och säkra den gamla upphängningen med en ny ovanpå. Både nyanställda och erfarna konservatorer motiverar utifrån ett bevarande av ursprungligt material med varsamma metoder, rengöring om det behövs, säkring av broderi. En av de anställda vid en ateljé föreslår laminering som förslag på metod, och en av de museianställda poängterar vikten av att skölja ur sura nedbrytningsprodukter och att fläckar ofta upplevs som mer störande estetiskt än en jämn gulnad över hela textilen.

I scenario B var bonadens proveniens känd, broderad av beställarens mormors mor och privatpersonen ville hänga upp textilen på väggen.

Tabell 2. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario B.

Ateljé

år som konservator	motivering
6-11	Funktion och estetik
7-12	Kundens önskemål och ekonomi
36-41	Kunden bestämmer
metod	
0-5	Säkra broderiet, torr- och våtrengöring, ny upphängning
6-11	Våtrengöring, kanalen förstärks eller byts ut.
36-41	Ytlig rengöring av fläckar el. våtrengöring, sömnadskonservering, fästa lösa trådar och ny stabil upphängning. Möjligtvis en retusch och montering i Uv-glas och ram

Museum

år som konservator	motivering
0-5	Beroende på material och vad fläckarna är gjorda av. En skonsam lösning, där beställarens önskemål avgör – men de som inte känns etiskt okej utförs inte.
12-17	Kunden och ekonomi får styra men avråder en del riskfyllda åtgärder
18-23	Beroende på ekonomi
30-35	Skörheten bestämmer
metod	
0-5	Våtrengöring el endast fläckborttagning. Byta ut upphängning till en stödjande kanal, säkra trådar och en sömnadsretusch. Montering med heltäckande stöd. Hitta på en förvaring som inte är upphängning, kanske en fin ask.
12-17	Torr- och våtrengöring, rama in bakom glas med UV-filter.
18-23	Försiktig tvätt, behandling av fläckarna, fästa lösa trådar och montera mot heltäckande stödtyg.
30-35	Rengöring, fästa lösa trådar och en ny montering
36-41	Tvätt, stöd, upphängning och reparation av lösa trådar.

I svaren går att utläsa att de anställda vid en ateljé anser att beställarens önskan avgör medan museerna även ser till objektet. Både ateljé- och museianställda hanterar textilen på samma sätt, exempelvis anger båda grupperna retuschering och montering bakom UV-glas som förslag och anser att kundens önskan och ekonomiska möjlighet är avgörande men att de skulle avråda från oetiska ingrepp. Några av svaren från de mer nyligen anställda vid ett museum sticker ut. Exempelvis diskuteras värdet av den gula patinan, då den ger ett åldrat intryck men katalysatorerna borde sköljas ur för att hindra fortsatt nedbrytning. Det föreslås också att lägga textilen i en fin ask istället för att ge den en ny upphängning.

I scenario C var bonadens proveniens känd, broderad av Gustav den V, men museet som beställde uppdraget tänkte placera textilen i ett magasin i väntan på en utställningsmöjlighet.

Tabell 3. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario C.

Ateljé

år som konservator	motivering
6-11	Avvakta, men egentligen inte särskilja ett objekt från andra museiföremål.
34-41	Mm det ska bevaras i magasin – ingen kostsam åtgärd.
metod	
0-5	Planförvaring syrafritt papper, skölja (våtrengöring för att bli av med lignin)
6-11	Minimalhantering, förebyggande konservering genom rätt placering i magasin
12-17	Torr rengöring och en bra förvaring
30-35	Varsam torr rengöring och placeras i ren miljö inlindad i ett bomullstyg.
36-41	Ytlig rengöring, dammsugning. Fläckar avlägsnas partiellt och placeras i syrafrikartong. Dokumentation.

Museum

år som konservator	motivering
0-5	Beror på material och vad fläckarna består av. Vad är originalmaterial? Är fläcken intressant för framtida analys? Bidrar den till skadedjur? Fokus på förvaring, någon som den senare kan ställas ut i.
12-17	Skölja ut sura nedbrytningsprodukter
18-23	Avvakta
30-35	Avvakta
metod	
0-5	Analysera fläckar, eventuellt torr – och våtrengöring eller fläckborttagning. Säkra trådar, ta bort montering om den skadar föremålet. Viktigt med dokumentation. Förbereda för liggande montering.
12-17	Dammsugning, våtrengöring eller ingen konservering alls. Dokumentera och får bra förvaring
18-23	Våtrengöring, ingen fläckborttagning. Om upphängning riskerar att skada, ta bort.
30-35	Packa ner i väntan på åtgärd.

I svaren går att utläsa att både ateljé- och museianställda anser att man bör avvakta med en konservering, då föremålet inte kommer att ställas ut omgående. Men de nyligen anställda på ett museum anser att fläckarna borde analyseras först då material och fläckar riskerar nedbrytning av material och kan locka till sig skadedjur.

Båda grupperna vill hantera textilen minimalt, ser möjligtvis att en våtrengöring kan motiveras för att bli av med lignin och poängterar vikten av dokumentation och bra förvaring.

I scenario D var bonadens proveniens känd, broderad av församlingens första kvinnliga präst och daterad till 1963, församlingen önskar en konservering av textilen då den hade varit uppsatt där kyrkkaffet intagits.

Tabell 4. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario D.

Ateljé

år som konservator	motivering
6-11	Prioritera upphängning, tänka som inför en privat kund. Är den inkluderad i KML?
12-17	Församlingens önskemål, mer renovering än restaurering?
30-35	Församlingen får själva avgöra. KAE? Stiftet? Museal status?
36-41	Lägg pengarna på en ny utsmyckning – inget kulturhistoriskt värde.
metod	
0-5	Säkra broderiet, våtrengöring och en ny upphängning
18-23	Tvätt, behandling av fläckar, säkra trådar och montera mot heltäckande stödtyg.
36-41	Ytlig rengöring, våtrengöring el enbart fläckar och fästa de lösa trådarna. Ny och stabil upphängning.

Museum

år som konservator	motivering
0-5	Vad ska hända med bonaden nu? Beroende på material och fläckar. Kan den gula tonen vara kvar? Är fläcken historiskt intressant? Säger den något om hur textilen har använts? Är den med i inventeringen?
12-17	Kunden bestämmer, vad är ekonomiskt? Risker och avrådan
18-23	Beställaren bestämmer grad av konservering och ekonomi
30-35	Vad församlingen vill
36-41	Inte ställas ut oskyddad
metod	
0-5	Våtrengöring eller enbart fläckar. Skölja ut katalysatorer. Byta ut upphängning, säkra broderiet, sömnads retusch. Montering bakom plexiglas.
18-23	Tvätt i ett försök att bli av med kaffefläck? Säkring av lösa trådar och en ny upphängning
36-41	Stödåtgärder och ny placering i kyrkan

I svaren går att utläsa att både ateljé- och museianställda anser att man bör se till församlingens önskemål och ekonomiska möjligheter. Men de nyligen anställda på ett museum anser även att metoderna bör motiveras utifrån textilens material och vad fläckarna består av. Båda grupperna vill hantera textilen på samma sätt och svarar att de är villiga att helt byta ut upphängningen. Men de anställda vid en ateljé är mer avvaktande, där en av de mer erfarna konservatorerna anger att hon inte ens hade tagit emot uppdraget. Det beror på att hon inte ser det kulturhistoriska värdet, och hellre ser att församlingen beställer ett nytt verk.

Generellt ser jag ett mönster där de nyutbildade konservatorerna visar ett större intresse för att analysera fläckar, bibehålla patina och att de ifrågasätter djupgående rengöring. De som arbetat i många år är mer villiga att rengöra, retuschera och sömnadskonservera.

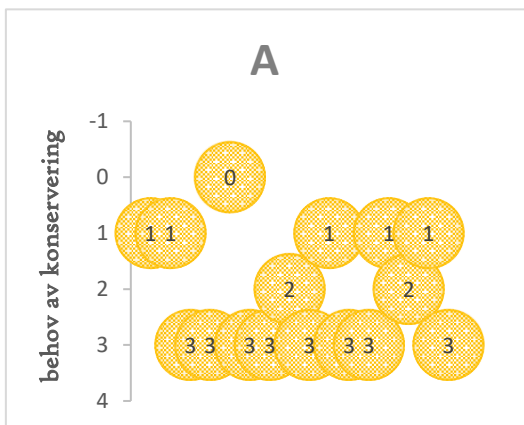
I första, andra och fjärde scenariot föreslår samtliga konservatorer både torr- och våtrengöring, fläckborttagning och ny upphängning. Men för det tredje scenariot anser de flesta att man bör avvakta med konserveringsåtgärden.

Uttrycken; eventuell, minimal och vikten av dokumentation, återkommer i många svar men återfinns flest gånger i det tredje scenariot.

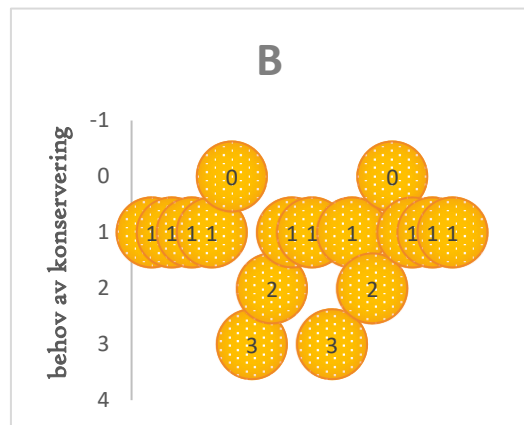
Kan det vara så att de nyutbildade konservatorerna är mer intresserade av att analysera materialet medan de erfarna konservatorerna fokuserar på rengöring? Beror det i så fall på när man utbildat sig och vilka teorier som varit rådande eller förändras synen på metodval med professionell erfarenhet? Källmaterialet visar på ett samband mellan yrkeserfarenhet och val av metod, men att dra en sådan slutsats är omöjlig då ett större material behövs för en rättvis bild. Trots allt är det knappt 30% som besvarat enkäten.

Av de fyra hypotetiska textilerna är den privata textilen troligen äldst, om inte den okända textilen är väldigt gammal. Men den kungliga textilen är ändå den som skulle hanteras mest varsamt. Om det beror på proveniensen eller att den skulle placeras i ett magasin är svårt att svara på då jag inte kunnat ställa någon följdfråga. Utifrån motiveringarna i svaren tolkar jag det ändå som att vi är mer benägna till att utföra aktiv textilkonservering på privatägda objekt.

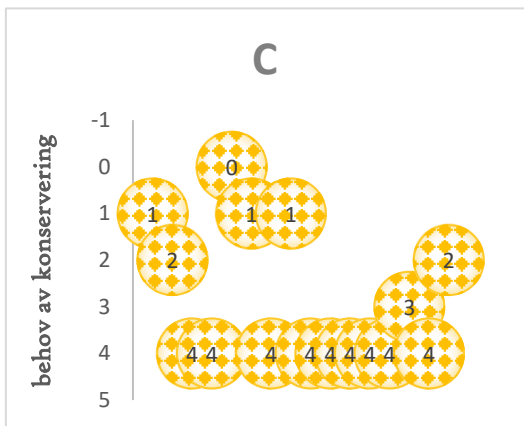
2.4.3. Rangordning från mest till minst behov av konservering

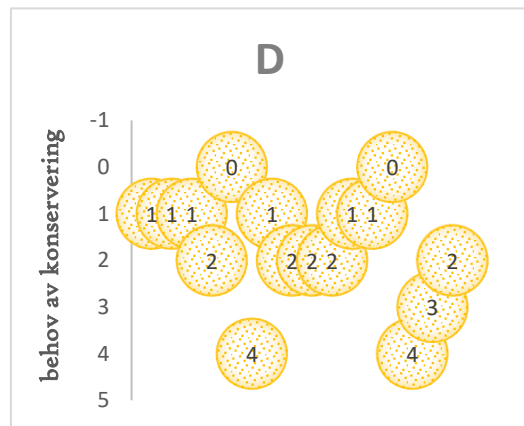
figur 5.

figur 6.

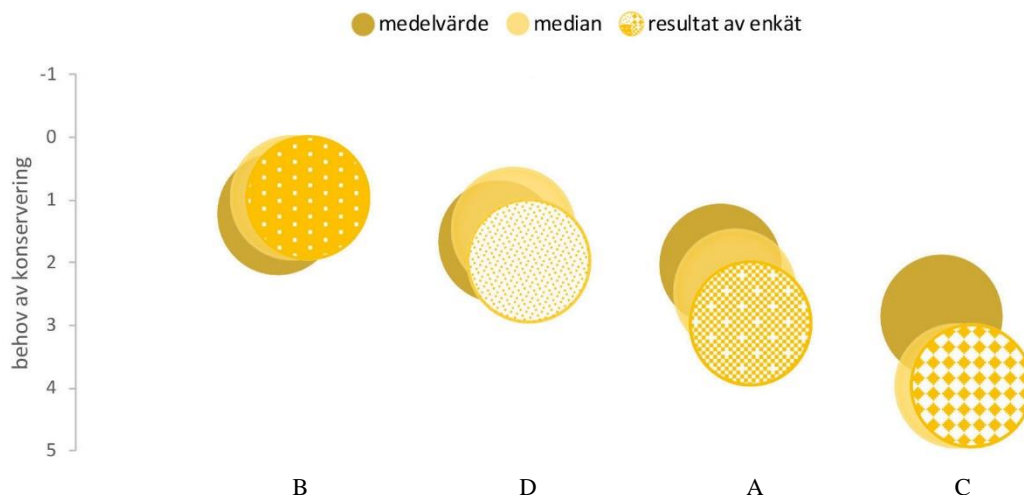
figur 7.

figur 8.

Efter att ha analyserat svaren, där informanterna fått värdera behovet av aktiv konservering hos textilen i de fyra scenarierna, från störst till minst behov i en fallande skala från 1 till 4, blev resultatet som visas i figur 5, 6, 7 och 8. Många av informanterna har inte angivit hela skalan, men tre informanter sticker ut lite extra. En har valt att inte svara på frågan alls och då gett alla fyra textilier siffran 0, en informant har satt en etta på alla fyra alternativ och en informant har bara valt att placera ut 1 och 4 vilket gett två textilier siffran 0. I en fallande skala borde 0 ses som ett akut behov av aktiv konservering, men dessa siffror har inte tagits med vid uträkning av medelvärde och median.

Resultatet visar att textilen i privat ägo (B) ansågs vara i störst behov av aktiv konservering, tätt följd av textilen som tillhörde en församling (D). Men om man studerar figur 5 - 8 så visar det sig att de 16 svarande inte är helt eniga, då alla scenarier fått både höga och låga siffror. I figur 9, där median, resultat och medelvärde är sammanställda i ett diagram blir det tydligt att det inte är så många decimaler som skiljer mellan textilierna med störst och minst behov. Detta tolkar jag som att det inte finns ett "rätt" och objektiva svar på vilken textil som är i mest behov av konservering.

figur 9.

I min tolkning av svaren visar konservatorerna på en underliggande partiskhet, där det är svårare att motivera konservering av ett ungt objekt och av ett objekt som inte ska ställas ut. Ett föremåls ålder gör inte att det automatiskt kräver varsammare behandling och material kan bytas ut i alla scenarier, men att motiveringen till varför konserveringen behövs skiljer sig åt.

2.4.4. Skillnader som kommer med erfarenhet

I enkäten bad jag informanterna svara på frågan om de skulle ha hanterat textilierna på något annat sätt i början av karriären. Nästan hälften svarar att det inte hade varit någon skillnad i vare sig motivering eller metod, då de antingen fortfarande är i början av karriären eller att de själva inte har yttersta ansvar för hur föremål hanteras. Bland de som svarar att hanteringen skulle ha ändrats betonar majoriteten att det beror på erfarenhet. Arbetslivserfarenhet, vana av att hantera olika material och olika sorters beställare ger en trygghet, snabbhet, och mindre tveksamhet vid svåra val.

Ett svar som tydligt visar på hur den aktiva konserveringen har utvecklats och poängterar att en konservering styrs av många olika faktorer kommer från en konservator som arbetat i nästan 40 år:

Vad som framförallt skiljer sig åt är att utifrån ett museiperspektiv så är resurserna mycket mindre idag än i början av 1980-talet. Då fanns det både pengar och personal. Idag har vi ett annat tänk, viktigast är att ha en bra miljö så att föremålen kan bevaras så bra som möjligt. Om något skall visas så görs lämpliga åtgärder vid det tillfället. Vad gäller privatpersoner så blir åtgärderna nästan alltid mer omfattande än på ett museum. Vill någon ha ett arbete utfört och är villig att betala så ser jag inga problem med det. Kyrkan har så mycket föremål som man aldrig kommer att kunna bevara för framtiden. Det gäller att vara rationell och tänka framåt.

I hennes svar går att utläsa att konservatorer idag har en svårare arbetssituation, då både mängden personal och ekonomiska resurser har minskat. Men det går också att utläsa en känsla av acceptans, då hon insett att alla föremål inte kommer att kunna bevaras, utan att vi konservatorer måste välja vilka objekt vi ska prioritera. En konservator arbetar konstant mot tiden, tidens tand som långsamt äter upp föremål. Men med erfarenhet kommer förhoppningsvis insikten om vilka objekt som är mest värda att bevara när resurserna måste fördelas ojämlikt.

2.4.5. Avveckling av metoder

I den sista frågan undrade jag om det fanns någon konserveringsmetod som de tidigare använt men som de inte längre använder sig av. Bland svaren spelar längden på ens arbetsliv stor roll, men det som kommer fram är att man främst ändrat sömnadsmetod. Då de nu syr färre stygn och andra sorters sömmar, exempelvis har läggsöm inte visat sig vara tillräckligt hållbar för ett bruksföremål. De har gått från lagningar med organiskt material till polyester med motiveringen att föremålen måste tåla mer hantering idag och då krävs det mer av konserveringen. Två ifrågasatta metoder som återkommer hos flera svarande är laminering och våtregöring. Dessa metoder finns i svaren från både privat ateljé och museum och i alla ålderskategorier. Informanterna motiverar avvecklingen av dessa metoder med att de idag inte är lika motiverade att använda irreversibla metoder. Följande två citat avspeglar åsikterna som framkommit i de 16 svaren. Det första skrivet av en konservator som arbetat i snart 20 år och det andra av en som befinner sig i början av sin karriär.

Laminering är ett sådant exempel. Det är en metod som kan passa bra under vissa omständigheter. Det ser ofta bra ut när det är nygjort och man kan lätt tänka att det funkar på mycket men det är en metod som kan ha dålig hållbarhet och även påverka originaltextilen negativt. Om det inte går att stabilisera på något annat sätt skulle jag kanske rekommendera att inte ställa ut föremålet alls, om det är det som är frågan.

Funderar över våtrengöring, något vi inte gjort särskilt djupgående på utbildningen. Som, enligt min tolkning av de etiska riktlinjerna, inte är helt kontrollerad och kanske tar rengöringen bort för mycket av originalet? Borde vi tillåta en rengöring med väta?

I svaren går att utläsa att vi idag är mer restriktiva med valet av konserveringsmetoder. När vi idag letar efter nya lösningar och nya vetenskapliga metoder med universallösningar på det mest basala problemen är det ändå bra att konservatorer har etiska riktlinjer att luta sig mot. Så att en konserveringsmetod kan ställas mot förmågan att vara irreversibel och på så sätt förhindra framtida problem.

3. Diskussion och slutsatser

3.1. Resultatet i förhållande till litteraturstudien av textilkonserveringens historia

Svaren från enkäten förhåller sig relativt väl till Code of Ethics, då det flesta angett konserveringsmetoder som utövas relativt lika, oavsett ägare, ålder, värde eller tillstånd. Men motiveringarna till konserveringen skiljer sig åt mellan scenarierna och det går att utskilja en underliggande partiskhet hos informanterna. Det finns en viss motvillighet till att konservera ett yngre objekt och objekt som inte ska ställas ut, trots att ekonomin inte skulle vara ett hinder. Det går också att utläsa av enkäten att åldern på ett objekt inte alltid kräver varsam behandling och att originalmaterial kan bytas ut oavsett textilens proveniens.

Problematiken med partiskheten som Orlofsky & Lee Trupins⁶³ beskrivit, är kanske inte att den finns utan att konservatorer inte vill inse att de färgas av den. Livserfarenheter, ålder, intresse och smak är bara några av faktorerna som gör en konservator, om inte blind så åtminstone halvblind, inför valet att konservera ett objekt. Detta framträder i enkäten i frågan där bonaden tillhör en församling och konservatorn som arbetat sedan 1982 svarar att ”bonaden har ju inget egentligt kulturhistoriskt värde. Bättre att lägga pengarna på en ny utsmyckning.”

De hypotetiska textilierna i enkäten har blivit stereotyper, trots intentionen att inte vägleda svaren, och jag funderar på om rangordningen hade sett annorlunda ut om scenarierna ändrats. I varje scenario vägs tre faktorer in, beställare, textilens proveniens och vad som ska hända med textilen. Museet blev beställare till en konservering av en okänd textil inför en utställning men också av konserveringen av en kunglig textil inför en magasinering. Privatpersonen blev beställare av en äldre textil som skulle placeras på väggen och en församling blev beställare till en konservering av en 1960-tals textil.

Vad hade hänt med svaren från informanterna om föremålet utan proveniens hade varit privatägd eller från en församling? Om den liturgiska textilen varit äldre, om det inte hade varit en kunglig textil? Om textilen från 1960-talet placerats i magasin? Variationen är oändlig och för att få ett svar på ett sådant resonemang hade en längre enkät behövts.

Under min redovisning lyftes frågan om spridningen i svaren på frågan om behovet av konservering. Det är möjligt att anledningen till att svaren varierar beror på att informanterna har tolkat frågan olika och att några av dem trots allt utgått ifrån hur de i sitt arbete skulle prioriterat de fyra olika konserveringsuppgifterna, uppdragsgivaren och ekonomiska aspekter, istället för vilken textil som varit i störst behov av konservering.

3.2. Konserveringen idag

Uppsatsen är en jämförande studie av hur konserveringen idag förhåller sig till hur vi tidigare gjort, och hur konserveringen förhåller sig till den tid vi lever i.

Idag motiveras ofta aktiv konservering utifrån ekonomiska resurser. Om en privat ateljé väljer att inte konservera ett objekt blir resultatet en lägre inkomst, medan museer tar in mer och mer privata uppdrag för att kunna finansiera konserveringen av de egna samlingarna. Men vad är det som styr? Ekonomin eller objektet som skall konserveras? Konserveras objekt för att dra in pengar till verksamheten, eller dras det in pengar för att konservera objekt?

⁶³ Orlofsky, P., & Lee Trupin, D. (2011). s. 271

Enligt Lundwall⁶⁴ var Pietas målsättning från början att konservera, inte restaurera eller reparera. Det var viktigt att inte göra åverkan eller förändra textilerna. Men det går tydligt att utläsa att man bara några år efter grundandet började göra större ingrepp i textilierna med visionen att öka det estetiska uttrycket. För mig blir det tydligt att Brantings inställning till konservering liknar den som är rådande idag. En inställning där less is more, och metoder utförs med minsta möjliga inverkan. Där vi är restriktiva till rengöringsmetoder, och trasiga partier sys fast mot stödtyg med en synlig konserveringestetik. Kanske att Brantings konservering kan ses som allt för synlig, men huruvida konservering bör smälta in eller sticka ut är en fråga för en annan uppsats. Har cirkeln på något sätt slutits, är vi tillbaka på ruta ett där samma motivering till konserveringen används idag som för mer än 100 år sedan?

Under utbildningen på konservatorsprogrammet har det refererats till Code of Ethics inför konservering av föremål, men är det verkligen den etiken som avgör vårt konserverande? Analysen av min enkät säger att vi inte är så opartiska som vi ger sken av. Kanske är det dags att revidera vår 20-åriga ”grundlag” så att verklighetens gråskala med ekonomiska aspekter, tid och partiskhet räknas in.

Om en konservering skall kunna ha realistiska mål som Appelbaum⁶⁵ poängterar så måste också förutsättningarna vara realistiska. Caples⁶⁶ ledord om vikten av bibehållet originalmaterial och en strävan mot ett minimalt ingrepp kontrasterar mot problematiken när det signifikanta skadar objektet, som Landi⁶⁷ och Eastop & Brooks⁶⁸ tagit upp. Går det att hitta en gyllene medelväg, där originalmaterial bevaras men inte skadas av accelererad nedbrytning? Eller handlar det egentligen om en acceptans inför att objekten bryts ner trots all vår ansträngning?

Acceptans är ett av de första stegen på vägen mot en förändring enligt tolvstegsprogrammet.⁶⁹

Om vi accepterar att vi aldrig kommer hinna konservera allt, om vi accepterar att vi trots allt är beroende av en hållbar ekonomi för att ha kvar verksamheter som konserverar.

Om vi accepterar att vi inte är neutrala och objektiva, utan färgade av vår samtid och att det som är viktigt och intressant inte nödvändigtvis måste vara lika intressant för någon annan. Då kanske vi också kan acceptera att etiska riktlinjer trots allt bara är riktlinjer.

I den bästa av världar skulle man kunna önska sig en rangordning där objektet som är i mest behov av hjälp får mest resurser. Men om vi blickar ut över världen så blir en sådan rangordning snabbt inaktuell. Då många kulturarv idag redan blivit grushögar eller för länge sedan glömts bort. När Notre-Dame brann förra året regnade resurser och bidrag in från alla håll och kanter, men efter ett tag kom även kritiken. Var fanns alla resurser och bidrag när kulturarv utanför Europa behövde hjälp? Om vi accepterar att vi inte är opartiska så kanske vi kan komma ett steg närmare en jämlikare konservering.

⁶⁴ Lundwall, E. (2003). s. 51

⁶⁵ Appelbaum, B. (2007). s. 237

⁶⁶ Caple, C. (2012). s. 33

⁶⁷ Landi, S. (2002). s. 36

⁶⁸ Eastop, D., & Brooks, M. (2011). s. 228

⁶⁹ Socialstyrelsen. (2019)

4. Vidare forskning

Följande funderingar har dykt upp under uppsatsskrivandet, men då jag sett dem som sidospår och inte vägledande i min text ser jag dem som ingångar till vidare forskning inom ämnet för textilhistoriens metodutveckling.

Vad ett krig och eller kris gör med utvecklandet av metoder.

Som jag tolkar historien kan en ökande nationalistisk strömning ha startat vågen av konservering under 1800-talet och andra världskriget resulterade i nya material och tekniker. Caple skriver om vad ett krig kan göra med historieskrivningen⁷⁰ och många av de organisationer som arbetar med kulturvård skapades i efterdyningarna av de stora världskrigen. Vad Corona-krisen sätter för spår på dagens konservering går antagligen inte att svara på för ens om några år.

”Whether we own the past or the past owns us?”⁷¹ Är en fråga som dyker upp i Isabel McBrydes bok som handlar om hur historien skrivs och vems historia det är som får plats på museerna. Som en konsekvens undrar jag över för vems skull konserveras ett objekt, är det för objektets skull eller för vår egen historieskrivning? Hur speglar sig det svaret i utvecklingen av konserveringsmetoder?

⁷⁰ Caple, C. (2012). s. 21

⁷¹ McBryde, I. (1985). Who owns the past?: papers from the [14th] annual symposium of the Australian Academy of the Humanities [Canberra 1983]. Melbourne: Oxford University Press

5. Sammanfattning

Metoderna för textilkonservering i Sverige har utvecklats från ett relativt hårdhänt handlag, utan strikta regler, under 1800-talet till att bli mer varsam med objektets integritet i fokus under 1900-talets början. Efter 1920 började konserveringen motiveras med att förlänga funktionen, vilket resulterar i en tillbakagång till en mindre varsam konservering. I krigstiden runt 1930 - 1950 började kemikalier användas med bland annat motiveringen att de gjorde materialet mer medgörligt. Under samma tid hamnade fler och fler metoder under begreppet konservering, så som våtrengöring, impregnering, kompletteringar med nytt material och isärtagning av föremål. Efter 1950 blev konserveringen mer forskningsbaserad, rekonstruktioner och analyser av material blev vanligare och konserveringen skulle inte längre vara lika synlig. Från 1975 började förvaring av textilier bli aktuellt. Begrepp som ”minsta möjliga åtgärd” börjar implementeras och det går att se en tillbakagång till en mer varsam konservering. Våtrengöring börjar ifrågasättas och blödningstester blir standard. Under 1990-talet och framåt börjar konservatorer prata om etiska perspektiv, där konserveringen skall göras med långsiktiga mål och med varsammare ingrepp.

Utvecklingen och avvecklingen av metoder varierar från metod till metod, men överlag används i princip samma metoder idag som i början av 1900-talet. Med skillnaden att vi idag är mer restriktiva i utförandet, syr med färre stygn och väljer konserveringsmetod utifrån material, objekt och erfarenhet. Vi måste idag grunda motiveringen till en aktiv konservering utifrån etiska teorier och riktlinjer och ställer oss frågande inför irreversibla metoder som våtrengöring och laminering.

I enkäten har jag sett ett mönster som visar på att nyutbildade konservatorer är mer intresserade av att analysera fläckar, bibehålla patina och ifrågasätter djupgående rengöring, medan de som arbetat i många år är mer villigt inställda till rengöring, retusch och sömnadskonservering. Svaren visar också på att konservatorerna har en underliggande partiskhet, där det är svårare att motivera konservering av ett ungt objekt och av ett objekt som inte ska ställas ut. Att ålder på ett objekt inte alltid kräver varsam behandling och att material kan bytas ut i alla scenarier, men att motiveringen skiljer sig åt.

5.1. Illustrationsförteckning

Alla illustrationer är formgivna av Ylva Persson

Fig. 1. Fördelningen av inom vilken sektor de svarande arbetar.

Fig. 2. Fördelningen av antalet som arbetar dagligen med aktiv konservering.

Fig. 3. Fördelningen av kategorier som konservatorerna hanterar.

Fig. 4. Fördelningen av ålderskategorier inom ateljé och museum.

Fig. 5. Fördelningen från mest till minst behov av konservering scenario A, okända textil.

Fig. 6. Fördelningen från mest till minst behov av konservering scenario B, privatägda textil.

Fig. 7. Fördelningen från mest till minst behov av konservering scenario C, kunglig textil.

Fig. 8. Fördelningen från mest till minst behov av konservering scenario D, kyrklig textil.

Fig. 9. Samanställning av resultatet, median och medelvärde av vilken textil som var i störst behov av aktiv konservering.

Tabell 1. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario A, okänd textil.

Tabell 2. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario B, privatägd textil.

Tabell 3. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario C, kunglig textil.

Tabell 4. Motiveringar och metoder från ateljéer och museum till scenario D, kyrklig textil.

5.2. Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

16 enkätprotokoll med svar från medlemmarna i SFT finns bifogade i slutet av uppsatsen.

Böcker

Appelbaum, B. (2007). *Conservation treatment methodology*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Brunskog, M., & Nilsson, J. (2013). Restoration of flat textiles: ideological framework, ideas and treatment methods in Sweden before 1900. i I. Brajer & Nationalmuseet, & Centre for Art Technological Studies Conservation. (red.) *Conservation in the Nineteenth Century*. London: Köpenhamn: Archetype Publications; In association with Nationalmuseet: CATS, Centre for Art Technological Studies and Conservation.

Caple, C. (2012). *Conservation Skills: Judgement, Method and Decision Making*. London: Taylor and Francis

Eastop, D. (2011). Decisionmaking in conservation: determining the role of artefacts. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute

Eastop, D., & Brooks, M. (2011). To clean or not to clean: the value of soils and creases. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute

Ekdahl, A. (2017). *Gobelängresan: Boken om att följa hjortar*. Göteborg: Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet

Engström, J. (1994). *Rengöring vid textilkonservering idag och i framtiden: Textile cleaning and conservation today and tomorrow* (Rapport / Armémuseum; 6). Stockholm: Armémuseum.

Estham, I. (2011). Eighty years of Pietas. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute

Flury - Lemberg, M. (2011). Introduction to textile, Conservation and reasearch. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute

Fogelmarck, S. (2011). John Böttiger: Keeper of textiles. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute

Geijer, A. (2011). Preservation of textile object. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute

Geijer, A., & Franzén, A-M. (1975). Textile Conservation in Sweden. Problems and Practice. *Studies in Conservation: 1975 Stockholm Congress: Conservation in Archaeology and the Applied Arts*. nr. 20

Gordon, R., Hermens, E., Lennard, F., & University of Glasgow. International, c. (2014). *Authenticity and replication : the "real thing" in art and conservation: proceedings of the International Conference held at the University of Glasgow, 6-7 December 2012*. London: Archetype Publications.

- Jędrzejewska, H. (1967). *Ethics in conservation*. Stockholm: Kungl. konsthögskolan. Inst. För materialkunskap
- Jędrzejewska, H. (2011). Problems in the conservation of textiles: needle versus adhesive. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute
- Jędrzejewska, H. (2011). Problems of ethics in the conservation of textiles. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute
- Jones, S., & Holden, J. (2008). *It s a Material World Caring for the Public Realm* England: DEMOS
- Landi, S. (2002). *The textile conservator's manual* (2nd ed. ed.). Hoboken: Taylor and Francis.
- Lundwall, E. (2003). *Den ljusskygga textilkonsten : textilkonservering under 1900-talet* (1. [uppl.] ed.). Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- McBryde, I. (1985). *Who owns the past? : papers from the [14th] annual symposium of the Australian Academy of the Humanities [Canberra 1983]*. Melbourne: Oxford University Press.
- Muñoz-Viñas, S. (2012). *Contemporary Theory of Conservation*. London: Taylor and Francis.
- Orlofsky, P., & Lee Trupin, D. (2011) The role of connoisseurship in Determining the Textile Conservators Treatment Options. i M. Brooks & D. Eastop (red.) *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute
- Trost, J. (1994). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar

- Ashley-Smith, J. (2018). The ethics of doing nothing. *Journal of the Institute of Conservation*, 41(1)
Hämtad 2020-04-23 från <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19455224.2017.1416650>
- Hénaut, L. (2008). Montée en qualification et perte de contrôle. Les restaurateurs de tableaux et leurs documents de travail. i A-M, Arborio (red) *Observer le travail*. La Découverte. Recherches. nr. 5
Hämtad 2020-04-16 från <http://www.cairn.info/observer-le-travail---page-95.htm>
- Holtorf, C. (2013). On Pastness: A Reconsideration of Materiality in Archaeological Object Authenticity. *Anthropological Quarterly*. vol. 86, nr. 2 Hämtad 2020-03-24 från <http://www.jstor.org/stable/41857332>
- NKF-S (2017). Conservision, konserveringens roll & framtid. *Realia*. Stockholm: NKF-S. nr. 1 Hämtad 2020-05-23 från http://www.nkf-s.se/uploads/5/1/7/3/51739425/realia_2017_1_final.pdf
- Webber, P. (2005). Rising Damp – A history of the conservation department. *V & A Conservation Journal*. nr. 50 Hämtad 2020-04-23 från <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-50/rising-damp-a-history-of-the-conservation-department/>

Rapporter

- Riksantikvarieämbetet (2020). Heritage Science Forum 2019, den 3-4 december 2019 i regi av RISE och RAÄ i Göteteborg. *Konferensrapport från Riksantikvarieämbetet*. Visby: Riksantikvarieämbetet
Hämtad 2020-05-26 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1430556/FULLTEXT01.pdf>

Uppslagsverk

- Korresponderande ledamot. Nationalencyklopedin. (1993). Band 11. s. 343

Hemsidor

- http://www.ecco-eu.org/fileadmin/user_upload/ECCO_professional_guidelines_I.pdf (Hämtad 2020-05-06)
- <http://www.icim-cc.org/44/about/about-icom/#.Xp7PkyWezYU> (Hämtad 2020-04-23)
- <https://www.iiconservation.org/about/history> (Hämtad 2020-04-23)
- <http://www.nordiskkonserveratorforbund.org/om-nkf/nkf-i-norden> (Hämtad 2020-04-23)
- <https://www.icrom.org/about/overview/history> (Hämtad 2020-04-23)
- <http://www.icom-cc.org/47/about/definition-of-profession-1984/#.Xp8DfYgzZPY> (Hämtad 2020-04-23)
- <http://www.sft-textilkonservering.se/> (Hämtad 2020-04-23)
- <http://www.icom-cc.org/47/about/definition-of-profession-1984/#.XqHazYgzZPY> (Hämtad 2020-04-23)
- <http://www.ecco-eu.org/about-ecco/> (Hämtad 2020-04-23)
- <https://www.raa.se/lagar-och-stod/standarder/> (Hämtad 2020-04-23)
- <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/metodguiden/tolvstegsbehandling-enligt-minnesotamodellen/> (Hämtad 2020-06-12)

5.3. Bilagor

5.3.1. Missivbrev och enkät

Hej!

I min c-uppsats på konservatorsprogrammet, vid institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet, söker jag svar på hur vi motiverar den textilkonservering som görs.

Hur vi väljer att konservera, eller inte konservera ett objekt. Om konserveringsmetoder kan bli föråldrade och om det går att se ett mönster mellan val av metod och motivering till det arbete som utförs.

I den här enkäten har jag utgått från en textil som konserveras utifrån fyra olika scenarier där beställaren är ett museum, en privatperson eller en församling. Jag är medveten om att tid och ekonomi är två aspekter som ofta väger tungt vid en konservering, men jag är intresserad av vilka andra aspekter du som konservator också väger in vid en konservering.

Jag kräver inga långa noveller till svar, men gärna ett motiverande resonemang. Svaren från den här enkäten kommer till stor del utgöra det underlag som jag baserar mitt examensarbete på. Jag är därför väldigt tacksam om du tar dig tid att besvara dessa frågor och skickar in ditt svar till mig så snart som möjligt, senast den 24 april 2020.

Om det uppstår några frågor eller oklarheter är det bara att höra av sig

Göteborg den 3 april 2020

Konservatorstudent
vid institutionen för kulturvård vid
Göteborgs universitet

easyQuest

I min c-uppsats på konserveratorsprogrammet, vid institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet, söker jag svar på hur vi motiverar den textilkonservering som görs. Hur vi väljer att konservera, eller inte konservera ett objekt. Om konserveringsmetoder kan bli föråldrade och om det går att se ett mönster mellan val av metod och motivering till det arbete som utförs.

I den här enkäten har jag utgått från en textil som konserveras utifrån fyra olika scenarier där beställaren är ett museum, en privatperson eller en församling.

Jag är medveten om att tid och ekonomi är två aspekter som ofta väger tungt vid en konservering, men jag är intresserad av vilka andra aspekter du som konserverator också väger in vid en konservering.

Jag kräver inga långa noveller till svar, men gärna ett motiverande resonemang.

Svaren från den här enkäten kommer till stor del utgöra det underlag som jag baserar mitt examensarbete på. Jag är därför väldigt tacksam om du tar dig tid att besvara dessa frågor och skickar in ditt svar till mig så snart som möjligt, senast den 24 april 2020.

1. Arbetar vid:

- Museum
 Ateljé
 Annat, vänligen specificera

2. Vad har du för utbildning?

3. Hur länge har du arbetat som konserverator?

4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?

- Ja
 Nej
 Annat, vänligen specificera

5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?

6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?

- Nej
 Ja

7. Tänk dig att du får in en broderad bonad som ska konserveras. Upphållningsanordningen är skör, textilen är gulnad, har distinkta fläckar i ett av hörnen och några trådar på broderiet har lossnat.

Utifrån följande scenarier: Hur skulle du motivera textilens konservering och vilka metoder du använder för att konservera?

Om svaren skiljer sig åt: Vad ligger bakom de olika bedömningarna och de åtgärder som vidtas?

A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd

B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hems mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.

C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.

D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkåffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.

8. I vilket av alternativen A – D är textilen i mest behov av praktisk konservering? Rangordna från störst till minst behov. 1 är störst och 4 är minst

	1	2	3	4
A	☐	☐	☐	☐
B	☐	☐	☐	☐
C	☐	☐	☐	☐
D	☐	☐	☐	☐

9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?

10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?

5.3.2. Enkät svar

1

Status	Submitted
Date	2020-04-07 08:26:57
1. Arbetar vid:	Ateljé
2. Vad har du för utbildning?	Kandidatexamen från konservatorsprogrammet i Göteborg med inriktning textil.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	10 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Mestadels kyrkliga uppdrag
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Jag är inte förhindrad att delta i utbildningar men jag har inte utnyttjat detta pga att det inte finns så mycket att delta i i Skåne med omnejd. Deltar i det mesta som anordnas av SFT..
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	<p>Detta är ju helt beroende av om bonaden är av ull eller andra fibrer.</p> <p>Museala textilier har jag hittills behandlat med minimum av synligt ingrepp. Torrrengöring och stabilisering av broderiet och tyget. Ev våtrengöring om det funderar på ett mycket säkert sätt. Upphängningen säkras. Originalen behålls och beroende av hur det fungerar för upphängningen görs en montering som inte kräver att den gamla upphängningen byts ut. Däremot kanske ett modernt system får adderas. Troligen går bonaden att lägga ner om den är mycket skör och då behöver ingen hänsyn tas till att kanalen är skör. Ställningstagandet är här att bonadens originalitet inte ska förändras ens vad gäller det som finns på baksidan.</p>
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	<p>Privata kunder vill ofta att deras saker ska "fungera". Alltså den ska vara fin att hänga på väggen. Då behöver möjligheterna till våtrengöring undersökas noga. Kanalen kan förstärkas eller bytas ut så att den kan hänga som det är tänkt. Broderiet fästs ner där det är löst.</p>
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	<p>Detta är ett scenario som jag aldrig har arbetat med. Mitt förhållningssätt till museiföremål har dock alltid varit att inte särskilja det ena föremålet från det andra. Alltså är föremål från okända människor värda samma respekt som föremål av kända personer. Dock skulle jag avvakta innan jag gjorde en åtgärd på detta föremål och förankra alla beslut hos kolleger eller andra experter.</p> <p>En bra magasinplats och minimal men korrekt hantering är här A och O.</p>
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	<p>Församlingen sätter då troligen stort värde på bonaden och vill att den ska hänga upp. Här skulle jag tänka som jag gör till den privata kunden. Ev är den inkluderad i inventarieförteckningen och skyddas av KML. Då är det upp till Lst att bevilja möjlig åtgärd.</p>
A	1
B	1
C	1
D	1
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	<p>I början av karriären var jag betydligt mer försiktig. Det är snarare olika arbetsplatser som gör att jag fattar olika beslut. Museum jämfört konservering/renovering av kyrkotextil är två helt olika sätt att arbeta med konservering.</p> <p>För att referera till din fråga 8: behovet av praktisk konservering kan vara lika stort, det är metoden som skiljer sig åt. Jag har därför svårt att fylla i den som du önskar. Ett föremål som ska brukas måste tåla det. Ett museiföremål har ett annat syfte och behandlas därefter.</p>

10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?

Vet inte om jag plockat bort någon metod. Snarare har jag utökat antal metoder.

2

Status	Submitted
Date	2020-04-07 08:49:21
1. Arbetar vid:	Privat
2. Vad har du för utbildning?	Utländsk konservatorutbildning, tidigare praktisk nu är utbildningen på universitetsnivå.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	sedan 1981
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Museiuppdrag, uppdrag till Svenska kyrkan, Arkeologiuppdrag och uppdrag till privatkunder.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	New Methods of Bathing and Stain Removal of Textiles
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Se till att textilen får en ny och stabil upphängningsanordning. Ytlig rengöring, partiell rengöring av fläckar alt. Våtrengöring om det är möjligt med tanke på broderade dekoren. Fästa lösa trådar i broderiet genom sömnadskonservering. Skriva konserveringsrapport.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Som ovan men eventuellt rama in i glas och ram med distans från glaset, UV skyddat glas. Skriva konserveringsrapport.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Ytlig rengöring genom dammsugning, se över vilken typ av fläckar textilen har, kan det leda till nedbrytning så avlägsnas fläckarna partiellt. Ordna en syrafri kartong för föremålet om det inte finns sedan tidigare. Skriva konserveringsrapport.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Se till att textilen får en ny och stabil upphängningsanordning. Ytlig rengöring, partiell rengöring av fläckar alt. Våtrengöring om det är möjligt med tanke på broderade dekoren. Fästa lösa trådar i broderiet genom sömnadskonservering. Skriva konserveringsrapport.
A	1
B	1
C	2
D	1
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	I början av min karriär var jag anställd och hade chefer som hade ansvar både på privat och institution. Nu är jag själv ansvarig, det är skillnad. Jag har lång erfarenhet vilket gör att jag sett olika förhållningssätt till konservering, metoder har utvecklats.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Tidigare var det viktigt att bevara materialet och man tog isär föremål i större utsträckning. Idag ser man mer till föremålet och att exempelvis originalsömmar är viktiga att bevara. Jag skulle aldrig sprätta isär ett föremål på samma sätt idag utan att motivera varför.

3

Status	Submitted
Date	2020-04-07 10:32:32
1. Arbetar vid:	Ateljé
2. Vad har du för utbildning?	Textilkonservator, utbildad i Göteborg Många år av arbete med textilt hantverk samt flera olika textilutbildningar.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	12 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Uppdrag från kyrkor samt en del privat.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Hur man marknadsför sig på forum som ex instagram
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Förstår att frågorna är generella men i vårt yrke är alla föremål unika och var och ett föremål måste få sin egen bedömning. Frågor som är bonaden ovanlig eller finns liknade i andra samlingar? Hur skall den visas? Hur länge skall den visas? Vad är syftet med att visa bonade? mm Flera faktorer inverkar inför valet av åtgärd.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	När man jobbar mot privata kunder är det viktigt att ha en dialog med kunden och se vad de har för önskemål. Rent spontant är det ju roligt att man vill ha en bonad framme så man kan ha glädje av den istället för att den ligger i en låda. Man kan diskutera hur de har tänkt placera bonade och ge råd om att inte placera bonaden i direkt solljus mm. En aspekt är ju även kostnaden, ofta har kunden en budget och utifrån den får man ge bästa förslag. Uppmanar kunden att skriva ner historien dom har om bonaden, så dom har det nedtecknat för kommande generationer.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Här skulle jag göra en torrengöring och se till att den får en bra förvaring.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Även här viktigt att se i vilket skick bonaden är i och vad församlingen har för önskemål. Är väl mer frågan om en renovering än en konservering. Uppmanar även församlingen att skriva ner historien bakom bonaden.
A	3
B	1
C	4
D	1
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Man måste göra skillnad på om det är en konservering eller en renovering. Jobbar man med föremål som är i bruk typ kyrkliga textilier. Måste lagningar och åtgärder hålla. Stor skillnad mot föremål som skall ligga i en monter på ett museum. Det är klart att med den praktiska erfarenheten man får med åren som konservator i arbetslivet ser man lämpliga åtgärder på ett föremål med andra ögon än man hade som ny utexaminerad. Viktigt även att ha ett ekonomiskt perspektiv. Hur mycket är rimligt att en församling skall lägga på ett föremål som ändå inte kan användas mer än vid specifika tillfällen. Det finns hur mycket som helst att diskutera inom dessa områden. Det är stor skillnad på att jobba på ett museum och på en ateljé som jobbar med föremål som är i bruk.

10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?

Skall man laga ex en mässhake som används håller inte läggsömmar som lagning.

4

Status	Submitted
Date	2020-04-08 05:38:16
1. Arbetar vid:	Ateljé
2. Vad har du för utbildning?	Konservatorsprogrammet 3 år Textilvetenskap 1 år Vävning 1 år
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	3 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Nej
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Liturgisk textil
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Nej
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Säkra de lösa trådarna. Ställs ut liggande på plan yta. Om ingen risk för färgfällning; en våtrengöring för att få bort lignin.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hans mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Säkra broderiet, våtrengöring och ny upphängning.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Plan förvaring men syrafritt papper om. Ev skölja ur lignin före, om möjligt.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Säkra broderiet, våtrengöring och ny upphängning
A	3
B	1
C	4
D	2
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Nej.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	

5

Status	Submitted
Date	2020-04-09 09:52:20
1. Arbetar vid:	Konservatorsateljé (ännu så länge regional men har en ny huvudman inom några månader ;-)
2. Vad har du för utbildning?	3-årig konservatorsutbildning från Gbg, textil inriktning 2 årig vävutbildning 2 årig sömnadsutbildning Grundkurs i Konstvetenskap, en termin Småkurser i folkdräktssömnad
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	30 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Textilkonservering, aktiv: sömnadskonservering, laminering, rengöring, montering, Textilkonservering, preventiv: ritningsunderlag för specialförvaring, kulturhistorisk/städning-housekeepingfrågor, utställningsarbeten Utredningsfrågor: besiktning, vård- och underhållsplaner, åtgärdsprogram Restaurering: Komplettering av skadade delar på föremål som fortfarande är i bruk Renovering: byte av foder på kyrkliga textilier som fortfarande är i bruk Kunderna är offentliga och i viss mån privata: Svenska kyrkan, museer, regionala konstenheten, lokala och regionala fastighetsägare, privatpersoner och föreningar
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	IPM-kurs
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Har jag kunskap om föremålets bakgrund (ursprung, tillverkning och ålder) delar jag med mig om detta i åtgärdsprogrammet. Om jag får i uppgift att göra mer efterforskningar om bakgrunden gör jag det. Om monteringen är i original rör jag den inte men gör en utanpåliggande montering. Om föremålet är för skört att sy i föreslår jag en alternativ display eventuellt liggande. Om missfärgningen och fläckarna skadar textilen föreslår jag en rengöring. Om lösa trådar misspyder och riskerar att förvärras föreslår jag fästning av dessa. Beroende på teknik och material antingen sömnadskonservering eller laminering.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Kunden får min bedömning om bonaden anses stark nog att hänga på vägg. Kunden får därefter avgöra om den ska monteras mot vägg. I vanliga fall görs en kanalmontering med skena. Kunden upplyses om risker med ljus som bleker och bryter ner, insekter som kan ge skador samt fukt i väggar och i rum. Om missfärgningen och fläckarna skadar textilen föreslår jag en rengöring. Om lösa trådar misspyder och riskerar att förvärras föreslår jag fästning av dessa. Beroende på teknik och material antingen sömnadskonservering eller laminering.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Bonaden rengörs varsamt (torrt) och placeras i väntan på vidare beslut liggande i en ren miljö tex rent bomullstyg runt omkring som skydd.

<p>D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.</p>	<p>Bonaden är troligen skänkt av prästen och är inte att betrakta som något kyrkligt föremål. Församlingen själva avgöra om föremålet ska listas på inventarieförteckningen över kulturhistoriskt värdefulla föremål. Stiftet kan komma att lägga sig i, om församlingen anser den värdefull, och kanske inte ge KAE för att åtgärda bonaden. Avgörandet kan ha betydelse för om föremålet ska få en "museal status" eller betraktas som alternativ B.</p>
<p>A</p>	
<p>B</p>	
<p>C</p>	
<p>D</p>	
<p>9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?</p>	<p>Utbildningen gjorde att man såg allt i ett musealt perspektiv för 30 år sedan. Min kunskap om KML är större idag än för 30 år sedan. KML har dessutom ändrats sedan 1990. De flesta stiftet har idag policys angående föremålen och den kulturhistoriska statusen jämfört med vad dom hade för 30 år sedan. Stiftet har dessvärre inte samma regler sinsemellan. Det finns ett stort problem med både stift och länsstyrelser och det är att personerna som ska ta beslut inte alltid vet vad dom pratar om, -dom har helt enkelt inte rätt kunskap för att ta beslut.</p>
<p>10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?</p>	<p>Jag vill ogärna sy för mycket i sköra textilier. Mindre stygn och mindre tvätt. Öppna mindre originalsömmar.</p> <p>Angående punkt 8 tycker jag inte dessa alternativ är relevanta. Har redan svarat hur jag tänker angående mitt synsätt på alternativen 7a-d.</p>

6

Status	Submitted
Date	2020-04-15 07:50:26
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	Textillärare från Åbo Akademi 1979, Vasa och undervisning i konservering vid Finlands museiförbunds textilkonserveringsateljé 1982.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	Sedan 1982
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Som textilkonservator gör man ju även forskning, därför kan ett projekt få vila några dagar. Men inför utställningar består arbetet naturligtvis av praktisk konservering varje dag.
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Utställningarna bestämmer vilka textilier som åtgärdas.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Kompetensutvecklande resa till konserveringsateljéer i Holland och Belgien okt 2019.
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Om textilen är av väsentlig betydelse så kan den ställas ut efter att den konserverats. Man kan se när den har tillverkats genom att undersöka material och sömnadssätt. Äldre textilier saknar ofta proveniens.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hans mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Nödvändiga åtgärder angående tvätt, stöd vid upphängning och reparation av lösa trådar diskuteras med beställaren.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Det är oftast textilier som skall ställas ut som åtgärdas.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Textilen borde inte ställas ut oskyddad där man äter och dricker. Efter stödåtgärder kan den ställas ut i vitrin.
A	3
B	3
C	1
D	4
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Tvätt, stärka upphängning och eventuellt reparation. Nej.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Nej

7

Status	Submitted
Date	2020-04-15 12:31:54
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	Två år praktiskt textilhistorisk utbildning. Magisterexamen i kulturvård inriktning textilkonservering, Göteborgs universitet.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	15 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Svenska kyrkan
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Nej
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Om de av något skäl mycket gärna vill visa den hängande försöker jag göra en montering med stödtyg som enkelt kan tas bort efter utställning. Annars rekommenderar jag liggande visning på lutande plan. Möjligen en våtrengöring om den är broderad på bomull eller linne, för att skölja bort sura nedbrytningsprodukter. Är den ett etnografiskt föremål tycker jag att fläckarna kan vara kvar. Är den i första hand ett konstföremål där motivet är viktigast jobbar jag specifikt med fläckarna. Lösa trådar fästs om de är visuellt störande.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Om ägaren vill ha den rengjord gör jag ren den, våtrengöring. Lösa trådar fästs. Jag rekommenderar en rammakare för inramning bakom glas med UV-filter och informerar om lämplig placering med tanke på ljus och kalla ytterväggar. Om ägaren inte vill rama in den försöker jag se på en montering med stödtyg. Det är lite kul, jag har precis ett sånt här föremål inlämnat just nu. :)
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Dammsugning. Möjligen en våtrengöring om den är broderad på bomull eller linne, för att skölja bort sura nedbrytningsprodukter.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Jag skulle rekommendera samma typ av åtgärder som om den tillhörde en privatperson.
A	3
B	2
C	4
D	1
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Jag hade varit mer försiktig och förmodligen föreslagit endast dammsugning och kanske lite fläckurtagning. Idag litar jag mer på min förmåga att avgöra föremålets skick, baserat på större erfarenhet.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Ja. Täcka ömtåliga delar av kyrkotextilier med silkecrepeline. Nu använder jag polyester istället. Silket håller inte för den ovarsamma hanteringen i kyrkorna.

8

Status	Submitted
Date	2020-04-18 15:59:23
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	Konservatorsprogrammet, inriktn textil, GU HV Skola 1+2 år Konfektionssömnad
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	Sen 2019
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Nej
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Beroende på material och vad fläckarna består av skulle möjligen en våtrengöring göras, ev endast fläckborttagning. Om monteringen är sekundär byta ut den så att föremålet kan hänga väl. Alt montera och hänga föremålet på ett annat sätt men låta den gamla monteringen vara kvar. Säkra de lösa broderitrådarna. Åtgärderna beror också på vilken typ av utställning det är och varför bonaden ska visas. Därtill hur länge utställningen ska vara.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Beroende på material och vad fläckarna består av skulle möjligen en våtrengöring göras, ev endast fläckborttagning. I samråd med kunden skulle det möjliga resultatet diskuteras och beslut fattas därifrån. Kanske vill kunden att föremålet ska se gammalt ut och att en svag gulning inte gör något? Men ändå åtminstone en lätt våtrengöring för att skölja ur katalysatorer. Byta ut monteringen till kanal med stöd så att föremålet kan hänga väl länge. Säkra de lösa broderitrådarna. Om trådar saknas ev göra en sömnadsretuschering om kunden så önskar.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Beroende på material och vad fläckarna består av skulle möjligen en våtrengöring göras, ev endast fläckborttagning. Efter analys av fläckar och material. Säkra de lösa broderitrådarna. Enbart om monteringen är sekundär och anses skada föremålet plockas den bort.

<p>D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.</p>	<p>Vad ska hända med bonaden nu? Om den ska hängas tillbaka: Beroende på material och vad fläckarna består av skulle möjligen en våtrengöring göras, ev endast fläckborttagning. I samråd med kunden skulle det möjliga resultatet diskuteras och beslut fattas därifrån. Kanske vill kunden att föremålet ska se gammalt ut och att en svag gulning inte gör något? Men ändå åtminstone en lätt våtrengöring för att skölja ur katalysatorer.</p> <p>Byta ut monteringen till kanal med stöd så att föremålet kan hänga väl länge.</p> <p>Säkra de lösa broderitrådarna. Om trådar saknas ev göra en sömnadsretuschering om kunden så önskar.</p> <p>Om föremålet endast ska läggas undan i förvaring: Våtrengöring beroende på material. Ev säkra de lösa trådarna.</p>
A	2
B	1
C	1
D	2
<p>9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?</p>	Nej.
<p>10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?</p>	Nej.

9

Status	Submitted
Date	2020-04-18 17:05:46
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	Konservatorsprogrammet vid Göteborgs universitet. Kandidatexamen med inriktning mot textilkonservering.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	3 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Ja
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Beror mycket på kommande utställningar. Främst vävnader och textiltryck.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Methods of Bathing and Stain Removal for Textiles. Sommaren 2018
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Hur skall bonaden visas: hängande eller liggande, i monter eller fritt i rummet? Om det är tänkt att den ska hänga måste den få en ny montering. Är det troligt att den tidigare monteringen är original försöker jag låta vara kvar bakom den nya (beror på vilken typ av montering det handlar om). Lösa trådar säkras om det finns risk för ytterligare bortfall, detta är särskilt viktigt om föremålet ska visas fritt i rummet då det utsatt för mer slitage. Våtrengöring och fläckborttagning beror helt på om det finns tid, av dessa prioriteras fläckborttagning, om det är troligt att fläckarna kan avlägsnas med bra resultat. Fläckar upplevs ofta mer störande estetiskt än en jämn gulnad.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Även här prioriteras monteringen. Troligtvis ges ett mer heltäckande stöd då bonaden förmodligen kommer hänga under en lång period. Lösa trådar i broderiet säkras. Är bortfallet stort kan det retuscheras om kunden önskar. Jag kan tänka mig att större vikt läggs på rengöring i det här scenariot, våttvätt i bad om färgerna tillåter, med koncentrerad fläckborttagning.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Om monteringen inte är original avlägsnas den, för att undvika att den någon gång används och riskerar att skada föremålet. Eventuell torrengöring. Textilen läggs i säker förvaring.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Skall bonaden hänga kvar i samma lokal? Åtgärderna bli troligtvis de samma som i scenario B. Rådgivning om placering/förvaring för att undvika framtida skador.
A	3
B	1
C	4
D	2
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Svårt för mig att svara på då jag fortfarande anser mig vara i början av karriären.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Även denna fråga är svår för mig att svara på då jag inte arbetat så länge. Under anställningstiden på museet har jag aldrig utfört våtrengöring av textilier. Detta beror till viss del på tidsbrist men också på den stora påverkan ett sådant ingrepp har på en textil och dess struktur, det kan vara ett mycket riskfyllt ingrepp.

10

Status	Submitted
Date	2020-04-20 06:27:52
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	kulturvård Göteborg, Textilkonservering
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	4år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Nej
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	inget utifrån
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	deltagandet i SFTs årsmöte, med kurs i konststopning
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	varsamt tvätt och ersättning av upphängningsanordningen, begränsat exponering till ljus under utställningstiden.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Jag skall förklara påverkan av ljus och risk med belastning om hon hänger, att en tvätt är önskvärd men kanske inte ta bort fläckar. Visar bilder av andra exempel och i samtal med ägaren försöker hitta en skonsamt lösning. Ta bort gamla upphängningsanordning, tvätt och sen en fin förvarings ask. Om hon ändå vill hänga ny upphängning och förklara på verkan av ljus, damm osv.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Ta bort gamla upphängningsanordning. Vänta med andra åtgärd tills utställningen är bekräftat - dokumentera tillståndet noggrann. Föreslå plan utställnings möjligheter, med stöd under istället för att hänga. Mindre belastning. Och begränsad ljus exponering.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Ta bort upphängningsanordning, varsamt tvätt, lagring av trasig tråd och montering bakom glas/plexi vilken tillåter att den kan hänga kvar. Förklara för församling hur ljus kommer att bleka bonaden.
A	1
B	3
C	4
D	2
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Jag har inte jobbat praktiskt tillrättlig mycket för att svara, men erfarenhet med olika slags kunder måste väger in.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Kan inte svara.

11

Status	Submitted
Date	2020-04-20 06:34:47
1. Arbetar vid:	Hovstaterna, både museum och levande miljö
2. Vad har du för utbildning?	Kandidatutbildning Göteborgs universitet
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	19
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Mest preventivt arbete, inventering, uppordning i magasin, utställning
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Föremål inför utställning, akuta objekt från befintliga utställningar/ miljöer. Vi tar inte emot externa uppdrag!
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Vet inte riktigt vad som gäller, jag är ganska nyanställd
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Jag föreslår exponering på liggande/ sluttande plan klätt med textil i passande färg. De lösa trådarna säkras på sin plats för att undvika ytterligare materialbortfall.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Jag föreslår en försiktig tvätt (om möjligt) samt behandling av fläckarna. De lösa trådarna säkras på sin plats för att undvika ytterligare materialbortfall. Bonaden monteras mot ett heltäckande stödyg och förses med en lämplig montering. Kunden informeras om ljusets skadliga påverkan och rekommenderas att inte hänga bonaden i direkt solljus.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Jag föreslår att museet avvaktar med ev. åtgärd tillsvidare.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Om församlingen vill fortsätta ha bonaden på väggen föreslår jag en försiktig tvätt (om möjligt) samt behandling av fläckarna. De lösa trådarna säkras på sin plats för att undvika ytterligare materialbortfall. Bonaden monteras mot ett heltäckande stödyg och förses med en lämplig montering. Församlingen informeras om ljusets skadliga påverkan och rekommenderas att inte hänga bonaden i direkt solljus.
A	3
B	1
C	4
D	1
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Jag skulle nog gjort ungefär likadant. Ev. skulle A ha fått en mer låmngtgående behandling, med t.ex. vattentvätt.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Jag har möjligtvis blivit mer restriktiv med vattentvätt.

12

Status	Submitted
Date	2020-04-21 09:39:03
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	3-årig konservatorutbildning i Göteborg med textil inriktning, hantverksutbildningar och praktik/lärlingstid innan dess.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	20 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Nej
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Vi tar inte uppdrag.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Kemikaliehantering inom regionen
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Utgår från att museet äger den? Säkra upphängning och lösa trådar, tvätt och fläckurtagning i mån av tid. För alla svaren gäller att jag endast gör våtrengöring om textilen bryts ned annars eller om beställaren tydligt önskar det.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hans mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	fläckurtagning, tvätt, säkring av trådar och troligen ny upphängning, beroende på vad beställaren vill betala för.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Plan förvaring om möjligt, våttvätt men ingen extra fläckurtagning och endast om den ska prioriteras. Möjligen ta bort gammal upphängningsanordning om den riskerar att skada föremålet.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	utgår från att det är ett uppdrag där församlingen betalar? Då är det beställaren som bestämmer grad, så tvätt, säkring av trådar och troligen ny upphängning. troligen blir en färgning kvar efter kaffet och den kan man ju diskutera med beställaren om de vill ha kvar.
A	3
B	2
C	4
D	1
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Jag skulle i det här fallet troligen ha gjort ungefär samma sak, med mer ångest i början.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	I början lärde jag mig att man skulle gnida in smutsiga halslinningar med glycerol före tvätt, det har måttlig verkan och skulle inte använda metoden igen. Jag bytte också sätt att sy fast upphängningar på plan textil tex efter en uppsats med tester. Jag upplever att det kommit fler nya metoder och material inom tex målerikonservering som jag behövt ta till mig (har jobbat mest med andra material än textil)

13

Status	Submitted
Date	2020-04-20 09:45:25
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	Konservatorsutbildning fil kand vid Göteborgs universitet
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	Sedan 2003
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Nej
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Vi tar inte in uppdrag på det sättet utan utför åtgärder av aktiv konservering i första hand utifrån önskemål om utställning, utlån eller annan publik verksamhet. I annat fall görs insatser av preventiv art som handlar om förvaring i magasin, dokumentation, mm.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Det beror på vad man menar med vidareutbildning. Om man menar en renodlad kurs som jag fick åka på som arbetsplasten betalade så var det 2018. Men vidareutbildning kan också vara att man får tid att testa nya metoder eller arbetssätt inom befintliga projekt och då skulle jag säga att jag får chans att göra det löpande, varje år.
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Detta är min vardag. Bedömningen görs om bonaden tål att ställas ut så länge som krävs. Om ingreppen blir stora kanske det finns en annan likvärdig bonad som kan ställas ut istället. Gulnaden och fläckarna tas endast bort om inga större ingrep behöver göras eller att åtgärderna riskerar att göra mer skada. Riskbedömningen är ganska hård. Proveniensen är viktig men kvalitéerna kan vara stora ändå.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Blir hypotetiskt svar men här får kunden styra till stor del vad som ska göras. Riskerna får förklaras och man får råda eller avråda vissa åtgärder men det blir mycket en fråga om vad kunden vill uppnå och hur mycket hen är villig att betala.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Ingen konservering alls görs. Bonaden dokumenteras och får en så bra förvaring som möjligt.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Enligt beskrivningen borde inte bonaden skyddas av KML eftersom den inte är en kyrklig inventarie. Så då blir det i princip samma svar som fråga B.
A	1
B	
C	4
D	

<p>9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?</p>	<p>Erfarenhet ger tryggare bedömningar. Som ny och ung hade jag inte gett mig på något utan att ha handledning. Även fortfarande rådfrågar jag gärna kollegor. Både metoder och bedömningar skiljer sig säkert men jag kan inte säkert säga hur. Men kanske att jag generellt sett gör mindre idag. Men det är kanske lika mycket präglad av att jag jobbar med museisamlingar. Men lärdomen är väl att många ingrepp kan göra skada eller ha begränsad effekt.</p> <p>Kommentar till fråga 8. Jag tycker inte det går att rangordna på det sättet för allt beror på vad uppdraget är. I alternativ A och C är förutsättningarna klara men med alternativ b och D är det enda som är givet är att det är privata kunder. Men privata kunder kan välja att göra en väldigt omfattande konservering eller så väljer de att bara lägga det i en låda. När vi jobbar med museiföremål eller kyrkliga inventarier så finns det tydliga lagar och etiska förhållningssätt men privata uppdrag är mycket friare.</p>
<p>10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?</p>	<p>Laminering är ett sådant exempel. Det är en metod som kan passa bra under vissa omständigheter. Det ser ofta bra ut när det är nygjort och man kan lätt tänka att det funkar på mycket men det är en metod som kan ha dålig hållbarhet och även påverka originaltextilen negativt. Om det inte går att stabilisera på något annat sätt skulle jag kanske rekommendera att inte ställa ut föremålet alls, om det är det som är frågan.</p>

14

Status	Submitted
Date	2020-04-21 07:22:07
1. Arbetar vid:	Eget företag. Sedan 1 jan. 2020 har jag minskat på verksamheten, utför inget praktiskt arbete på textilier.
2. Vad har du för utbildning?	Olika textila utbildningar inom vävning, sömnad mm. Kurser på universitet, Etnologi, Kemi för konservatorer, Kulturvård och konservering mm.
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	Sedan 1982
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Nej
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Mellan 2003 och 2019 var min verksamhet igång. Till allra största delen, ca 90 %, arbetade vi med kyrklig textil.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Nej
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Även om proveniensen är okänd kan textilen vara viktig i ett sammanhang. Förmodligen görs följande åtgärder Torr- och våtrengöring, fästa fast lösa trådar. Textilen visas därefter liggande.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hans mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Ägaren är privat och då är det hen som bestämmer om åtgärder efter en gemensam diskussion. Jag som yrkesman kan inte avgöra vad som är viktigt för kunden. Förmodligen är följande åtgärder aktuella Torr- och våtrengöring, fästning av lösa trådar, ev. sömnadsretuschering samt en ny upphängning/montering.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Endast dokumentation och en noggrann torrengöring. Svårt att motivera kostsamma åtgärder på ett föremål som skall förvaras i ett magasin. Det finns många liknande textilier i våra magasin runt om i landet.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Samtal med församlingen. Bonaden har ju inget egentligt kulturhistoriskt värde. Bättre att lägga pengarna på en ny utsmyckning.
A	2
B	1
C	3
D	4
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Vad som framförallt skiljer sig åt är att utifrån ett museiperspektiv så är resurserna mycket mindre idag än i början av 1980-talet. Då fanns det både pengar och personal. Idag har vi ett annat tänk, viktigast är att ha en bra miljö så att föremålen kan bevaras så bra som möjligt. Om något skall visas så görs lämpliga åtgärder vid det tillfället. Vad gäller privatpersoner så blir åtgärderna nästan alltid mer omfattande än på ett museum. Vill någon ha ett arbete utfört och är villig att betala så ser jag inga problem med det. Kyrkan har så mycket föremål som man aldrig kommer att kunna bevara för framtiden. Det gäller att vara rationell och tänka framåt.

10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?

Under 1980- och 1990-talen så laminerades en del textilier som fanor, standar, flaggor o.dyl. Ett tidsödande och stort arbete som många gånger gjorde att den textila känslan försvann.
Under min tid som egen företagare har jag inte utfört lamineringar. Har inte haft utrustning och har heller aldrig varit i behov av att kunna göra en laminering.

15

Status	Submitted
Date	2020-04-21 11:23:53
1. Arbetar vid:	Museum
2. Vad har du för utbildning?	Konservatorsutbildning inriktning textil
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	33 år
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Arbetar i databas, formulerar magasinspolicys, gör vårdplaner, arbetar med insamling och gallring, utlån etc.
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Vi arbetar endast med samlingarna.
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Kortare kurser arrangerade av SFT tex och konferenser.
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	Rengöring om möjligt, fästa lösa broderitrådar och göra ny montering om den tål att hänga. Förutsätter att den är ljusskyddad och i bra klimat.
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Rengöring om möjligt, fästa lösa broderitrådar och göra ny montering om den tål att hänga. Diskutera/informera om var det är lämpligt att hänga den.
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Packa ned bonaden i väntan på åtgärder.
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	Fråga vad församlingen vill och ge dem rekommendationer utifrån det.
A	1
B	1
C	4
D	3
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Det är faktiskt svårt att svara på, i början av min karriär var det min chef som bestämde vad/hur jag skulle göra.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Jag använder inte läggsöm lika mycket.

16

Status	Submitted
Date	2020-04-25 19:53:39
1. Arbetar vid:	studerande
2. Vad har du för utbildning?	Folkhögskola HDK 3 år Konservatorsprogrammet 3 år
3. Hur länge har du arbetat som konservator?	tre månades praktik, och sedan i höstas anställd som museitekniker vid KM i Helsingborg
4. Arbetar du dagligen med praktisk konservering?	Nej
5. Vilken sorts uppdrag tar du/ni vanligen in?	Tagit hand om alla sorters kateogier, vid privat ateljé och på museum
6. Har du möjlighet till vidareutbildning på din arbetsplats? om ja, vilken var den senaste utbildningen du gjorde?	Nej
A) Ett museum vill ställa ut textilen i en utställning, men bonadens proveniens är okänd	När Proviensen inte är känd har jag lärt mig att föremålet inte är lika intressant, vare sig att konservera eller bevara i samlingar. Om museet har fler textilier av samma sort och textilen inte ses som unik behövs ingen större konservering. Men om ekonomin tillåter så kan en utförligare konservering göras - kanske testa en ny metod, du materialet tillåter...
B) Bonaden är i privat ägo, beställaren berättar att det är hens mormors mor som broderat och vill nu hänga upp den på väggen igen.	Beställarens krav och önskemål bestämmer djupet av konserveringen, men rekonstruktion kan ses som inte helt etiskt försvarbart..
C) Ett museum har förvärvat bonaden, som kan spåras till Gustav den V, och kommer placera textilen i ett magasin i väntan på utställningsmöjlighet.	Kan fläcken vara intressant för framtida analyser? Isåfall, ingen rengöring.. Är fläcken bidragande till nedbrytning eller att dra till sig skadedjur så rengörs textilen. Men då den kommer få en förvaring läggs mest tid på en funktionell förvaring - kanske något som den även kan ställas ut i
D) En församling har haft bonaden uppsatt där kyrkkaffet intas, i samtal med företrädare för församlingen kommer det fram att textilen är broderad av deras första kvinnliga präst och är daterad till 1963.	- Är fläcken historiskt intressant? Säger den något om hur textilen har användts? Vill församlingen att textilen ska bli ren? Är den med i inventeringen? Svaren på frågorna ovan vägleder mängden konservering
A	3
B	1
C	2
D	2
9. Tänk dig att du skulle konserverat textilen i början av din karriär, hur skulle du då gått tillväga? Skiljer sig metoderna och motiveringarna från idag? Om ja, hur?	Då jag inte arbetat särskilt länge ser jag inte att det skulle vara olika, men då jag hela tiden utvecklar mina metoder och mitt sätt att se kan det hända att snabbhet, säkerhet, erfarenhet och liknande skulle förändra metoder men inte motiveringen bakom dem.
10. Finns det någon metod inom textilkonservering som du använt dig av tidigare och du inte använder idag? Om ja, varför använder du inte metoden/metoderna längre?	Funderar över våtrengöring, något vi inte gjort särskilt djupgående på utbildningen. Som enligt min tolkning av etiska riktlinjer inte är helt kontrollerad och kanske tar bort för mycket? Borde vi rengöra med väta?